

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/SR (99) 6
(original language English)

**REPORT SUBMITTED BY THE CZECH REPUBLIC
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 1
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF
NATIONAL MINORITIES**

(Received on 1 April 1999)

CZECH LANGUAGE VERSION

ESKÁ REPUBLIKA

Informace o plnění zásad stanovených Rámcovou úmluvou o ochranu národnostních menšin podle § 1. 25 odstavce 1 této Úmluvy

Jménem České republiky byla Rámcová úmluva o ochranu národnostních menšin (dále jen Úmluva)¹ podepsána ve Štrasburku dne 28. dubna 1995. S Úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a schválil ji podle § 39 odstavce 4 Ústavy České republiky jako mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách ve smyslu § 10 Ústavy České republiky. Prezident republiky Úmluvu ratifikoval. Ratifikační listina byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy, deponována Úmluvy, dne 18. prosince 1997.

Úmluva vstoupila v obecnou platnost na základě svého § 28 odstavce 1 dnem 1. února 1998 a pro Českou republiku podle odstavce 2 téhož § 28 vstoupila v platnost dnem 1. dubna 1998. Součástí byl ve Sbírce zákonů ČR publikován český překlad Úmluvy.² Ve smyslu § 25 odstavce 1 Úmluvy předkládá nyní Česká republika v rámci lhůty od vstupu Úmluvy v platnost pro Českou republiku generálnímu tajemníkovi Rady Evropy úplné informace o legislativních a dalších opatřeních, která tato smluvní strana přijala k naplnění zásad stanovených Úmluvou.

¹ V citacích právních předpisů je v tomto textu uveden pojem národnostní/národní dle originálu předpisu. Kde se v tomto textu hovoří o menšině, rozumí se tím menšina národnostní i etnická ve smyslu Hlavy III. Listiny základních lidských práv a svobod a menšina národnostní (národní) ve smyslu Rámcové úmluvy o ochranu národnostních menšin ve znění publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 96/1998.

² Seřízení Ministerstva zahraničních vztahů ČR č. 96/1998 Sb., Rámcová úmluva o ochranu národnostních menšin.

OBSAH

Úvod

Obsah

I. ÁST – obecná (body 1 a 17)

II. ÁST – zvláštní

_lánek 1
_lánek 3
_lánek 4
_lánek 5
_lánek 6
_lánek 7
_lánek 8
_lánek 9
_lánek 10
_lánek 11
_lánek 12
_lánek 13
_lánek 14
_lánek 15
_lánek 16
_lánek 17
_lánek 18
_lánek 19
_lánek 30

P ÍLOHY

- I. Listina základních práv a svobod
- II. Statistika rasisticky motivovaných stíhaných trestných _in_ (tabulka)
- III. Materiály k dotazu CERD

I. ÁST

- 10 Rozdělením české a Slovenské Federativní Republiky vznikly 1. ledna 1993 dva samostatné unitární státy - česká republika a Slovenská republika. V obou nových státech se změnil, oproti československu, demografický obraz. československá republika vznikla v roce 1918 jako stát výrazně etnicky heterogenní. K československému národu v etnickém smyslu toho slova se přihlásilo jen 64,3 procenta obyvatelstva. Němce bylo přes tři miliony, Maďarů téměř milionů, polské byly i menšiny ruská (v souladu s tehdejší terminologií ve Zprávách Státního statistického úřadu Republiky československé jako "ruská - velkoruská/ukrajinská/karpatoruská" nebo "ruská - maloruská/ukrajinská"), židovská a polská. I po druhé světové válce zůstalo československo i přes nacistickou genocidu židů a českých a moravských Romů a přes poválečné vyhnání Němců etnicky poměrně nehomogenním státem, kde menšiny čítaly více než milion osob z 15 milionového počtu (v roce 1992) obyvatelstva, nepočítaje v to českou menšinu na Slovensku a slovenskou menšinu v českých zemích. Po zániku československé federace se česká republika stala etnicky takřka homogenním státem. Ústředně se podíl přislušník národních/národnostních menšin (dále jen menšin) v demografické struktuře obyvatelstva představuje ještě 5,2 procenta, avšak nejpočetnější z toho je nově uznávaná slovenská menšina, která je silně kulturně i jazykově integrovaná. Oproti tomu asimilace, zejména jazyková, postihuje Romy, Slováky, Němce, Poláky a další menšiny. S výjimkou početnějších, ale disperzně usídlených skupin Slováků a Romů nemá žádná menšina v etnické skladbě obyvatelstva dnešní české republiky výraznější zastoupení. Kromě přislušník menšin, kteří jsou státními občany české republiky, žijí v zemi trvale nebo dlouhodobě i cizinci (nejvíce je Slováků a Ukrajinců), kteří však také představují jen kolem dvou procent obyvatelstva.
- 20 V české republice byl hrubý národní důchod v roce 1997 v miliardách českých korun 1 649,5 v běžných cenách, ve stálých cenách 1 281,8, index oproti předchozímu roku 1996 byl 101,0. V prvních třech čtvrtletích roku 1998 byl hrubý národní důchod v běžných cenách 1 282,6 miliard korun, ve stálých cenách 909,8 miliard korun a index oproti roku 1997 byl 97,9. česká republika měla k 30. 9. 1998 celkem 10 295 725 obyvatel (oproti roku 1997 klesl počet obyvatel o 7 917 osob).
3. Ochranu práv přislušník menšin v české republice upravuje Ústava české republiky a Listina základních práv a svobod (viz příloha 1). Jednotlivé oblasti pak dále zpřesňují některé zákony. Ochranu práv přislušník menšin zajišťují i bilaterální smlouvy české republiky se sousedními státy, konkrétně se Spolkovou republikou Německo, Polskou republikou a Slovenskou republikou.
4. Ochrana menšinových práv je dále zaručena Mezinárodním paktem o občanských a politických právech, Mezinárodní úmluvou o odstranění všech forem rasové diskriminace a dalšími mezinárodními normami, nyní zejména Úmluvou. Tyto právní normy jsou považovány za součást českého právního řádu podle článku 10 Ústavy české republiky.

Tento nálek stanoví: *Ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimi je česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.*

5. V novodobé historii českých zemí je postavení menšin upravováno již od vzniku československé republiky v roce 1918. Právní postavení menšin po první světové válce vyplynulo z mezinárodních závazků mírových smluv, konkrétně smlouvy mezi velnými mocnostmi spojenými i sdruženými a československem, podepsané v Saint-Germain-en-Laye z roku 1919.³ Tato smlouva stanovila v článcích 8 a 9 podmínky ochrany postavení tehdejších československých příslušníků náležících k "etnickým, náboženským nebo jazykovým menšinám". V tomto duchu zakotvila ochranu menšin "národních, náboženských a rasových" také první ústavní listina československé republiky z roku 1920⁴ a současně prováděcí zákon o zásadách jazykového práva v republice československé,⁵ který tvořil součást ústavní listiny. Rovněž po druhé světové válce upravovala postavení menšin v ústava.
6. Po vzniku československé federace roku 1968 přijal parlament ústavní zákon o postavení národností⁶. Zákonný výčet menšin byl doplněn o německou, vedle již existujících maďarské, polské a ukrajinské (rusínské). Romská menšina, stejně jako menšiny další, uznána nebyla. Podle Ústavy a uvedeného zákona šly v tehdejší Československu dva národy (v etnickém smyslu tohoto slova), a to Češi a Slováci, a kromě nich tři etnické skupiny, označované jiným slovem než národ (český národ), tedy slovem národnost (česká národnost). Menšiny samy nebyly a ani nyní nejsou označovány jako národní (český národní), jako tomu bylo mezi válkami, ale jiným adjektivem, v češtině národnostní. Tato tradice dvojího stupně etnicity je v dnešní české republice stále živá, i když české právo, etnické obanské přístupy, nezná pojem státní (etnické) národa. V obecném pojetí je však národ spojován s jazykem, kulturou a pokrevním příbuzenstvím, méně již se státem.

³ Zákon č. 508/1921 Sb., smlouva mezi velnými mocnostmi spojenými i sdruženými a československem, podepsaná v Saint-Germain-en-Laye dne 10. září 1919.

⁴ Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina československé republiky.

⁵ Zákon č. 122/1920 Sb., podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice československé.

⁶ Zákon č. 144/1968 Sb., o postavení národností v československé socialistické republice.

7. Ostatní ani v českém názvu Úmluvy se pro označení menšin nepoužívá adjektiva *national* (národní), nýbrž slova národnostní, vztahující se ke skupině, její význam nedosahuje významu etnického národa. Vycházelo se a dodnes se tradičně vychází z poválečné podstaty, že by bylo nevhodné připisovat příslušníkům menšin, že patří k ně kterému národu v etnickém smyslu toho slova, například národu Němců, Poláků a Maďarů. Mohlo by to totiž podporovat iredentizmus, s nímž právě v roce 1938 ze strany států, v nichž tvořily jmenované etnické národy většinu, měly obě ané tehdejšího československa smutné zkušenosti.
8. Ústavní zákon o postavení národností z roku 1968 překonal v roce 1991 Listina základních práv a svobod,⁷ která upravila ochranu práv menšin články 24 a 25. Listina připisuje příslušníkům menšin práva kolektivní i individuální. Odlišuje mezi menšinami národnostními/národními a etnickými, aniž tento rozdíl vymezuje. Takové vymezení v českém právním řádu chybí. (Pro účely těchto informací se omezujeme na národnostní/národní menšiny, pomíjejíce etnické.) Po zániku československé federace se Listina stala v nezměněné podobě od 1. ledna 1993 součástí ústavního pořádku České republiky.⁸
9. Vláda České republiky formulovala zásady menšinové politiky v dokumentu *Koncept postupu vlády k otázkám národnostních menšin v České republice* (usnesení vlády č. 63/1994). Tento politický dokument nemá sice právní závaznost, ale jeho význam spočívá v tom, že stanovil základní východiska menšinové politiky, včetně zásad postavení menšin a ochrany jejich práv (viz komentář k článku 3 Úmluvy).
10. Podle výsledků sčítání lidu v České republice v roce 1991 se 531 688 osob, to znamená 5,2% občanů, přihlásilo k jiné národnosti než české. Výsledky tohoto dobrovolného a anonymního přihlášení se k národnosti a k mateřskému jazyku jsou tyto:

Obyvatelstvo podle národnosti a mateřského jazyka v České republice⁹

⁷ Zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvádí Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon České a Slovenské Federativní Republiky.

⁸ Zákon č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.

⁹ Etnické složení obyvatel České republiky. Základní informace z definitivních výsledků sčítání lidu 1991. Praha 1993; Statistická ročenka České republiky 1993, Praha 1993, s. 412-413.

V tabulce není uvedena národnost moravská a slezská. Tento údaj se objevil poprvé v historii českých zemí při sčítání lidu v roce 1991. Moravskou národnost uvedlo 1 362 313 osob (13,2%) a slezskou 44 446 osob (0,4%). Bylo to prvním jevem hledání identity obyvatel některých oblastí České republiky v procesu transformace společnosti po listopadu 1989. Je nepochybné, že část obyvatel Moravy a českého Slezska, deklarující moravskou i slezskou národnost, netvoří menšinové národní společenství, jehož by se úprava menšinových práv mohla jakkoliv dotknout. Otázku zpolitizovali představitelé "moravisticky" orientovaných hnutí při diskusi o - dosud nevyřešeném - postavení Moravy a Slezska v rámci územní správy České republiky. V etnické struktuře společnosti České republiky není obyvatelstvo Moravy a Slezska v postavení menšiny, jak vyplývá z jeho neomezených možností naplňování občanských a politických práv v oblasti vzdělávání v

(podle s_ítání lidu v roce 1991)

	národnost (absolutn_)	%	mate_ský jazyk (absolutn_)	%
eská	9 770 527	94,8	9 871 518	95,8
slovenská	314 877	3,1	239 355	2,3
polská	59 383	0,6	52 362	0,5
n_mecká	48 556	0,5	40 907	0,4
romská	32 903	0,3	24 294	0,2
ma_arská	19 932	0,2	20 260	0,2
ukrajinská	8 220	0,1	4 882	0,1
ruská	5 062	0,1	-	-
rusínská	1 926	0,0	2 307	0,0
bulharská	3 487	0,0	-	-
ecká	3 379	0,0	-	-
rumunská	1 043	0,0	-	-
rakouská	413	0,0	-	-
vietnamská	421	0,0	-	-
idovská	218	0,0	-	-
ostatní	9 860	0,1	16 664	0,2
(z toho _eskoslovenská)	3 464	0,0	-	-
nezjišt_ ná	22 017	0,2	29 666	0,3
celkem	10 302 215	100	10 302 215	100

11. Podíl obyvatelstva jiné národnosti ne _eské je na území _eské republiky v r_žných krajích a okresech r_žný. Slovenská menšina, která byla v _eských zemích de facto nejpo_etn_jší menšinou u_ v dob_ federace a po jejím_zániku se za menšinu oficiáln_ uznává, _ije

mate_ském jazyce (je jim_ _ština), š_í_ení a p_íjí_mání informací v mate_ském jazyce (_ština_), rozvoji kultury v _etn_ kultury regionální apod. Moravské a slezské dialekty _štiny se od spisovné normy výrazn_ neliší.

V statistickém p_ehledu je však siln_ poddimenzován údaj týkající se Rom_. I kdy_ se p_i s_ítání lidu p_íhlásilo k romské národnosti necelých 33 tis. osob, podle kvalifikovaných odhad_ a srovnání výsledk_ evidence Rom_ p_ed listopadem 1989, _ije dnes na území _eské republiky kolem 200 tis. Rom_, z toho 20 tisíc kulturn_ a jazykov_ zna_n_ odlišných Olašských Rom_. Více ne_ 95 procent Rom_, _eských ob_an_íjících v _eské republice, se po druhé sv_tové válce p_íst_hovalo do _eských zemí ze Slovenska, respektive jsou jejich potomky. D_vod nízkého po_tu p_íhlášení se k "romipen" (romství, romské národnosti) je obáva z mo_ných d_sledk_: podle s_ítání v roce 1930, kdy uvád_ní národnosti bylo povinné a neanonymní, se od roku 1939 vytvá_ely seznamy pro soust_edi ní Rom_ do tábor_ a pozd_ji do transport_smrti. Vzhledem k averzi majority v _i Rom_m vy_adu je p_íhlášení se k romské národnosti, by_ anonymní, jistou dávkou state_nosti.

K tabulkovému p_ehledu oficiálních výsledk_ s_ítání lidu v roce 1991 t_eba také p_ipomenout, _e neobsahuje údaj o osobách, které se p_íhlásily k chorvatské národnosti. Podle našich informací _ije p_itom rozptýlen_ na Morav_ a ve Slezsku malý po_et p_islušník_této n_kdejší tradí_ní menšiny, p_vodn_ usídlené na ji_ní Morav_ a jihozápadním Slovensku. Po p_evzetí moci Komunistickou stranou _eskoslovenska v roce 1948 byli Chorvati obvin_ní z kolaborace s nacisty a sympatií k Josefu Titovi, z p_vodních obcí násiln_ p_esídlení po jednotlivých rodinách do r_žných _ástí Moravy a Slezska.

rozptýlen_ usídlena na celém území republiky. Nejvyšší koncentrace je v okresech Sokolov (9,9% obyvatelstva), Cheb (9,3%), _eský Krumlov (8,3%), Karviná (8,3%) a Bruntál (8,1%) a v dalších m_stech, v _etn_ Prahy (2,0 procent). _ást ob_an_, kte_í se p_ihlásili ke slovenské (a také ma_arské) národnosti, jsou Romové.

12. Významná je koncentrace p_íslušník_ polské menšiny, vytvá_ející souvislé osídlení podél státní hranice s Polskou republikou. Ve dvou okresech, a to Frýdek-Místek a Karviná, p_edstavují p_íslušníci polské menšiny více ne_ 8% obyvatelstva. V této oblasti funguje v systému státního školství také polské menšinové školství od p_edškolních za_ízení a po gymnázia a st_ední odborné školy (v _etn_ Polského pedagogického centra se sídlem v _eském T_šín_, z_ízeného Ministerstvem školství, mláde_e a t_lovýchovy, dále zvláštního ú_adu _eské školní inspekce a pedagogicko-psychologické poradny) a rovn__ polské kulturní a osv_tové organizace.
13. P_íslušníci n_mecké menšiny _ijí v oblouku východního, severního a západního pohrani_í _ech a v prost_edí n_kdejších n_meckých jazykových ostrov_ (nap_. Jihlavsko, Vyškovsko). Z jednotlivých okres_m_ly nejvyšší po_ty N_mc_ okresy Sokolov (6,1%), Karlovy Vary (3,1%), Chomutov (2,6%) a Teplice (2,4%). Na Morav_je v_tší soust_ed_ní n_meckých obyvatel v okrese Opava (0,9%).
14. P_es územní rozptýlení romského obyvatelstva na celém území _eských zemí lze hovo_ít o koncentraci této menšiny v pr_myslových m_stech severních _ech, severní Moravy a v Praze.
15. Mén_po_etné menšiny - Ma_a_i, Rusové, Rusíni, Ukrajinci, _ekové, Bulha_i, Rumuni a p_ípadn__idé _ijí rozptýlen_ usídlení, v_tší koncentrace je v p_ípad_ Ma_ar_ a Ukrajinc_zejména v Praze a v Severo_eském i Severomoravském kraji a _ek_ v Krnov_ a Brn_.
16. Z hlediska napl_ování základního cíle Úmluvy u_inila _eská republika _etná opat_ení. N_která z nich (16.8., 16.10., 16.16.) u_inila respektive za_ala k ním p_istupovat ji_p_ed p_íjetím Úmluvy:
 - 16.1. B_hem ratifikace Úmluvy se uskute_nil v Poslanecké sn_movn_ Parlamentu mezinárodní seminá_ na téma "Právní nástroje k ochran_ národnostních menšin". Spole_né jednání zástupc_ Poslanecké sn_movny, Ú_adu vlády, ministerstev a menšin bylo hodnoceno velmi pozitivn_. Výsledky z jednání byly také zve_ejn_ny.¹⁰
 - 16.2. P_i vyslovení souhlasu s Úmluvou p_ijala Poslanecká sn_movna doprovodné usnesení (_ 561/1997), kterým zavázala vládu, aby po p_íjetí Úmluvy zpracovala analýzu legislativních norem ve vztahu k problematice menšin a navrhla jejich úpravy, které budou reflektovat zásady v Úmluv_ obsa_ené, a aby politiku k menšinám na exekutivní úrovni uvedla do souladu s jejími ustanoveními. Tento úkol nyní plní vládní zmocn_nec pro lidská

¹⁰ Viz Právní nástroje k ochran_ národnostních menšin - postavení národnostních menšin v _eské republice a jejich ochrana. Sborník p_ísp_vk_. Vydalo Informa_ní a dokumenta_ní st_edisko Rady Evropy Praha. Praha 1997.

práva, který je souasn pedsedou Rady pro národnosti vlády eské republiky (dále jen "Rada"), poradního orgánu vlády. Zmocnec je souasn pedsedou Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity a Rady vlády eské republiky pro lidská práva, dalších dvou poradních orgánů vlády. Funkci zmocnce koordinujícího sledování stavu ochrany lidských práv a navrhujícího vládní legislativní změny a exekutivní opatření, vytvořila vláda, jmenována po parlamentních volbách v 1998, v září 1998.

- 16.3. Rada, jejími členy jsou zástupci šesti menšin – slovenské, romské, polské, německé, maarské a ukrajinské) – a náměstci ministrů, do jejich působnosti spadá menšinová problematika, rozpracovala články Úmluvy s ohledem na legislativní a exekutivní podmínky eské republiky. Pro vládu byl tak připraven souhrnný pohled o legislativní situaci ve vztahu k menšinám.
- 16.4. K Úmluvě zpracovala Rada dotazník Rady Evropy o formách účasti menšin na rozhodování, který byl postoupen řídícímu výboru pro lidská práva Rady Evropy.
- 16.5. Vláda, sdíleíc odhodlání vyjádřené v preambuli Úmluvy uplatňovat zásady Úmluvou stanovené prostědnictvím vnitrostátního zákonodárství a příslušné vládní politiky, zahrнула do svých legislativních úkolů na rok 1999 přípravu návrhu zákona o ochraně práv menšin v ČR s cílem aplikovat zásady Úmluvy do právního řádu eské republiky. Návrh zákona má předložit zmocnec vlády pro lidská práva do konce roku 1999. Při pracích na zákoně se vychází i z legislativní potřeby zákona, prováděcího ústavní zásady, stanovené Listinou základních práv a svobod. Od přijetí Listiny v roce 1991 je absence podrobnější zákonné úpravy, kterou Listina předpokládá, legislativním dluhem. Zákon by mohl nabýt účinnosti v druhé polovině roku 2000.
- 16.6. V souladu s vládním programovým prohlášením předložil v prosinci 1998 ministr vnitra vládní návrh novely zákona o nabývání a pozbývání státního občanství. Vláda návrh v únoru 1999 schválila a postoupila ho Poslanecké sněmovně. Změna znamená usnadnění českého občanství bývalým československým občanům, trvale žijícím od rozpadu federace v České republice. Za potíže s přiznáním státního občanství a na to navazující práva, do nichž se rozdělením státu dostali mnozí občané – většinou Romové, kritizovaly v nedávných letech Českou republiku různé zahraniční instituce. Přijme-li Parlament navrhovanou předlohu, mohl by zákon nabýt účinnosti v létě nebo na podzim 1999.
- 16.7. Vláda schválila v únoru 1999 *Koncept dotační politiky financování organizací příslušníků národnostních menšin* (usnesení vlády č. 131/1999), jímž se řeší i financování chodu těchto sdružení pomocí státních dotací. Výhledově se počítá se změnou zákona o rozpočtových pravidlech. Péče o problematiku romské komunity by si zasloužila samostatné kapitoly. Z rozhodnutí vlády sledují ministerstva pravidelně svou činnost ve vztahu k Romům. Za poslední dva roky bylo dosaženo pokroku například v oblasti školství (získávání nultých ročníků pro romské děti, podpora doškolování dospělých). Ministerstvo práce a sociálních věcí připravilo pro vládu *Národní plán zaměstnanosti ČR*, obsahující pozitivní opatření pro vytvoření podmínek pro zvýšení zaměstnanosti, především

rozpracováním programu *Opatření na řešení problematiky osob obtížených na trhu práce se z etelem na poskytnutí romské komunity*. Navrhovaná opatření jsou specifikována v oblasti podpory zaměstnanosti, rozvoje podnikání, zvýšení adaptability, podpory rovných příležitostí. V tomto směru je připravována i novelizace právních předpisů o zaměstnanosti a o působnosti orgánů ČR na úseku zaměstnanosti, živnostenského zákona i obchodního zákona.

16.8. Trestné činy motivované rasizmem, národní nesnášlivostí a xenofobií se začaly objevovat ve větší míře po roce 1989, především v podobě útoků příznivců hnutí skinheads na Romy a obecně tmavší pleti. Od roku 1994, kdy vláda ČR začala ve "Zprávě o bezpečnostní situaci v zemi", předkládané každoročně Parlamentu, rasové konflikty mezi nejzávažnější bezpečnostní rizika, se vláda, ministerstvo vnitra, policie a další příslušné orgány intenzivně zabývají pácháním trestné činnosti s rasovým podtextem. Dle této opatření byla přijata v reakci na negativní vývoj trestné činnosti s rasistickým nebo nacionalistickým podtextem v roce 1995. Součástí tohoto kroku bylo přijetí vládního návrhu novelizace trestního zákona s účinností od 1. září 1995, jímž došlo k přísnějšímu postihu trestné činnosti motivované rasovou nebo národní nesnášlivostí. Naposledy se vláda České republiky otázkou trestního postihu těchto činů zabývala v lednu 1999 v souvislosti s kontrolou plnění usnesení vlády č. 686/1997 (jímž byla vydána Zpráva o situaci romské komunity v České republice ministra Pavla Bratinky), které mimo jiné uložilo ministru spravedlnosti sledovat stav trestné činnosti s rasistickým kontextem a pravidelně informovat vládu o vývoji této trestné činnosti. Přehled údajů o trestním stíhání v ložském roce je uveden v příloze II.

16.9. Je ovšem pravděpodobné, že uvedený počet rasisticky motivovaných trestných činů, pro které bylo zahájeno trestní stíhání, nevypovídá ani zdaleka o skutečném počtu takových činů. Jednou z příčin je nedůvera Romů k policii, která se odráží ve skutečnosti, že mnozí Romové slovní nebo ani fyzické útoky vůbec nehlásí:

16.10. Současná (od roku 1995) trestněprávní úprava postihu činů motivovaných národní nebo rasovou nesnášlivostí, jak je obsažena v trestním zákonu, je vcelku uspokojivá. Příslušná právní úprava je obsažena především v Hlavě V., nazvané Trestné činy hrubě narušující občanské soužití; mezi které patří:

§ 196 - *Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci*

§ 198 - *Hanobení národa, rasy a pěstění*

§ 198a - *Podněcování k národnostní a rasové nenávisti*

a dále pak v Hlavě VII, nazvané Trestné činy proti lidskosti, mezi které patří:

§ 259 - *Genocidium*

§ 260 a 261 - *Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů*

§ 263 - *Perzekuce obyvatelstva*.

Významným krokem v trestněprávní oblasti v souvislosti s bojem proti rasistickým trestným

_in_m se stala novela trestního zákona, která nabyla účinnosti 1.9.1995. Tato novela zakotvila u trestného _inu vra_dy (§ 219 odst. 2 písm. g), ublí_ení na zdraví (§ 221 odst. 2 písm. b), vydírání (§ 235 odst. 2 písm. f) a poškozování cizí v_ci (§ 257 odst. 2 písm. b) jako okolnost podmi_ující pou_ítí vyšší trestní sazby (zvlášt_p_it__ující okolnost) znak skutkové podstaty “spáchá-li takový _in na jiném (_i na v_ci jiného) pro jeho rasu, národnost, politické p_esv_d_ení, vyznání nebo proto, _e je bez vyznání”. Vyšší stupe_ spoле_enské nebezpe_nosti rasistických trestných _in_ se tedy odrá_í i ve zvýšené trestní sazb_.

16.11. Je však nutno p_iznat, _e ú_inný postih t_čto trestných _in_ nadále z_stává velkým problémem. Široká ve_ejnost, ale i mnozí pracovníci policie a jiných orgán__inných v trestním _ízení dosud _asto rasistické trestné _iny bagatelizují. Mnohé útoky tak z_stávají bu_nepotrestány, anebo bývají úto_níci odsouzeni k neadekvátn_ nízkým trest_m. Ze statistiky za rok 1998 je z_ejmé, _e pouze 13 úto_ník_ bylo odsouzeno k nepodmín_ým trest_m, a to ješt_ šest z nich k trest_m do jednoho roku (srov. p_ílohu II); p_itom po_et násilných útok_ je výrazn_ vyšší. V _ad_p_ípad_ násilí skinhead_ proti Rom_m se v trestním _ízení vyskytují problémy s prokazováním rasistické motivace útok_. Pov_domí ve_ejnosti a zejména médií o spoле_enské nebezpe_nosti rasistických útok_ se sice v posledních letech zlepšuje, ale obtí_e, na které jejich stíhání ve v_tšin_ p_ípad_ nará_í, sv_d_í s nejv_tší pravd_podobností o p_etrvávající xenofobii, zvlášt_ proti Rom_m.

16.12. Jiným záva_ým problémem je nedostate_ná právní úprava mo_nosti postihu takových diskrimina_ních, rasistickými _i nacionalistickými p_edsudky motivovaných _in_, které pro svou ni_ší intenzitu a záva_nost nejsou trestnými _iny. Dosud také nejsou v dostate_né mí_e uplat_ovány metody preventivního p_sobení, a to zejména mezi u__ovskou mláde_í, kde se stále rozvíjí extremistické hnutí neofašist__i neonacist_ (skinheads). Vláda si uv_domuje, _e represe samotná - jakkoli je pot_ebná - nem__e být úsp_šná bez preventivního p_sobení, o které bude usilovat nap_íklad p_ípravovaná kampa_ proti rasizmu (viz 16.15). Lze ovšem p_edpokládat, _e p_jde o problém dlouhodobý, který bude nutno _ešit krom_ osv_ty i cíleným odstra_ováním sociálních obtí_í, s nimi_ se tyto snadno manipulovatelní mladí lidé potýkají.

16.13. Na trhu práce a v zam_stnání, kde je diskriminace Rom_ nejciteln_jší, nastane nyní pravd_podobn_zm_na k lepšímu. Ji_v zá_í 1998 vyslovila vláda souhlas s návrhem zm_ny zákona o zam_stnanosti v_etn_ nové antidiskrimina_ní klauzule, podle ní_ bude mo_no pou_ít sankcí - vysoké finan_ní pokuty - v__i fyzické _i právnické osoby, která diskriminuje pro rasu, národnost, barvu pleti apod. Návrh nyní projednává Poslanecká sn_movna. P_inese _ešení p_ímé, otev_ené diskriminace, kterou se vláda pokouší zahnat do ilegality. Dále bude pokračovat boj se skrytou diskriminací.

16.14. V lednu 1999 ozna_ila vláda _R ve svém usnesení jako vá_n_ znepokojující zám_r zastupitelstva m_stského obvodu Ústí nad Labem - Nešt_mice na severu _ech vybudovat oplocení mezi rodinnými domky na jedné stran_ Mati_ní ulice, které jsou obývány v_tšinovým _eským obyvatelstvem, a obecními domy ur_enými pro nouzové sociální

bydlení na druhé straně této ulice, kde žijí převážně romské rodiny, vystavované z povodních bytů pro neplacení nájemného. A kvůli jinou snahou části místních obyvatel po postavení oplocení nemusely být rasistické pedsudky, ale snaha o odstranění a zmenšení konkrétních problémů soužití, které mají hluboké sociální příčiny, vláda upozornila místní orgány, že realizace tohoto záměru by ve svých následcích mohla být chápána jako možný zásah do lidské důstojnosti příslušníků zde žijících romských obyvatel. Vláda proto rozhodla, že v případě stavby oplocení bude usilovat právní cestou o zrušení tohoto rozhodnutí. Současně pověřila zmocněnce vlády pro lidská práva, aby situaci dále sledoval a jednal s místní správou o nalezení řešení, přijatelného pro všechny zúčastněné. Usnesení vlády č. 35/1999 a její stanovisko pro CERD jsou v příloze III.

16.15. Současná vláda pokračovala k realizaci kampaně proti rasizmu, k níž dala podnět u vlády předchozí. Svým usnesením č. 34/1999 z 11. ledna 1999 uložila zmocněnci pro lidská práva, aby vyhlásil výborové řízení na agenturu, která kampaň připraví a provede. Součástí kampaně, na níž vláda vyčlenila deset milionů korun, by mělo být mediální působení, vzdělávací akce i využití reklamních technik. Jejím cílem není pouze eliminovat rasismu v úzkém slova smyslu, ale také odstraňovat kulturně podmíněné příčiny netolerance nebo interetnických nedorozumění. Tato kampaň je součástí širšího projektu usilujícího o výchovu k multikulturalismu, na němž se podílí prostřednictvím programu PHARE i Evropská unie.

16.16. Úsilí vlády k překonávání všeobecně rozšířené xenofobie je však teprve v samých počátcích. Bude třeba sociologickými metodami prozkoumat, do jaké míry souvisí xenofobní projevy s izolacionistickými rysy politiky státu po rozpadu československé federace. Úřad averze obyvatelstva se neprojevuje jen v jednom lidem a hodnotám přicházejícím z Východu, nýbrž i ze Západu, kde bývá spojena s tradičními protiněmeckými postoji. Ústřední orgány státní správy a postupně i orgány nižší se snaží řešit i takové situace, kdy se občané domáhají prostřednictvím petic, aby v nájemném domě, kde bydlí, nebo blízko jejich obydli nebyly ubytovány romské rodiny nebo také rodiny repatriovaných kazašských uchylů. Také sdělovací prostředky - na úně vlády je třeba uvést, že bohužel i veřejnoprávní - posilují xenofobii vyvoláváním obav z cizinců, z jejich možné trestné činnosti. Obyvatelstvo je velmi záměno proti údajně o status uprchlíka a jiným báděncům.

16.17 Současná vláda navázala na iniciativu svých předchůdků a hledá způsob, jímž by mohlo být dosaženo pietní úpravy míst někdejších cikánských táborů nucené koncentrace z doby nacistické okupace, a to v Letech v okrese Písek a v Hodoníně u Kunštátu v okrese Blansko. Vážným problémem je zejména řešení situace v Letech, kdy na místě bývalého tábora leží velkovýkrmna vepřů. Usnesením č. 36/1999 ze dne 11. ledna 1999 uložila zmocněnci pro lidská práva ustanovit smíšenou komisi historiků, romistů, zástupců pozstalých romských obětí a pracovníků státní správy s tím, že do konce března téhož roku předloží komise vládě závěry posouzení historických okolností a souasných společenských, mravních a hospodářských potřeb a požadavků souvisejících s důstojnou

úpravou obou míst. Záměrem je s pomocí veřejnosti velkovýkrmnu přestavět a místa obou táborů pietně upravit. Cílem tohoto projektu není poskytnout podpora romské menšiny. Majoritní společnost hledá svůj vztah k romské menšině a její pohnuté historii.

17. Česká republika je nyní přidruženou zemí Evropské unie. (Evropská dohoda zakládající přidružení České republiky k Evropským společenstvím a jejich členským státům vstoupila v platnost 1. února 1995.) V lednu 1996 podala Česká republika žádost o vstup do Evropské unie, dne 31. března 1998 byly zahájeny vstupní rozhovory. Podmínkou členství v Evropské unii je splnění takzvaných kodašských kritérií, mezi ně patří také ochrana lidských práv a respekt vůči menšinám a jejich ochrana. Stav zajištění práv a ochrany menšin je vyhodnocován v pravidelných zprávách Evropské komise vnovaných pokroku České republiky na cestě k přistoupení. Podle těchto zpráv je situace menšin v České republice, s výjimkou romské, uspokojivá. Ke zlepšení stavu v oblasti lidských práv, zvláště pak postavení Romů, přispívá i uskutečňování programů financovaných z fondu PHARE.

II. _ÁST

ODDÍL I

1.1

Ochrana národnostních menšin a práv a svobod p_íslušník_t_cho menšin tvo_í nedílnou _ást mezinárodní ochrany lidských práv a jako taková spadá do rámce mezinárodní spolupráce.

_eská republika spolupracuje, pokud jde o ochranu práv menšin a jejich p_íslušník_, s mezinárodními organizacemi, jích_ je _lenským státem: OSN, Rada Evropy, OBSE, MOP a UNESCO. _eská republika je smluvní stranou následujících smluv, které chrání menšiny:

Mezinárodní pakt o ob_anských a politických právech

Mezinárodní pakt o hospodá_ských, sociálních a kulturních právech

Mezinárodní úmluva o odstran_í všech forem rasové diskriminace

Úmluva o právech dít_te

Úmluva o odstran_í všech forem diskriminace_en

Úmluva o diskriminaci (v zam_stnání_i povolání, _111 MOP)

Rámcová úmluva o ochran_ národnostních menšin

evropská Úmluva o ochran_ lidských práv a základních svobod

_eská republika se p_ípravuje na p_íjetí Evropské sociální charty (ješt_ letos) a Evropské charty regionálních_i menšinových jazyk_ (ratifika_í proces v roce 2000).

_eská republika pat_í mezi asociované státy Evropské unie, je v první skupin_ kandidátských zemí a projevuje ve všech oblastech vnit_í a zahrani_í politiky vá_ný zájem o _lenství v Evropské unii.

lánek 3

1. Ka_dý p_íslušník národnostní menšiny má právo svobodn_ si zvolit, zda chce_i nechce být za takového p_íslušníka pova_ován, a _ádná nevýhoda nesmí vzejít z této volby nebo z výkonu práv s ní spojených.

2. P_íslušníci národnostních menšin mohou vykonávat práva a po_ívat svobod, vyplývající z zásad zakotvených v této rámcové Úmluv_, jednotliv_, jako_i spole_n_s jinými.

Legislativní garanci svobodné volby p_íhlásit se k národnostním a jazykovým menšinám zajiš_uje Listina základních práv a svobod, která v _lánku 3, odstavci 2 stanoví: *Ka_dý má právo svobodn_ rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovliv_ování tohoto rozhodování a všechny zp_soby nátlaku sm_ující k odnárod_ování.*

P_íhlášení se k jakékoliv národnosti je výrazem svobodné volby ka_dé fyzické osoby, je soukromou v_cí jednotlivce. Nikdo není povinen se hlásit k národnosti nebo k menšin_. Aby

byl tento ústavní princip zajištěn, zakazuje zákon¹¹ shromažďování a uchovávání informací, které vypovídají mimo jiné o rasovém původu a národnosti fyzické osoby, ledaže by takové shromažďování a uchovávání upravil zvláštní zákon anebo ledaže by se tak dalo se souhlasem příjímající osoby. Takové zvláštní zákony však neexistují a jejich neexistenci, která znemožňuje evidovat alespoň polskou menšinu v jednotlivých lokalitách a podle věku, pro účely podpory kultury nebo zaměstnanosti, považují mnozí lidé, včetně některých představitelů organizací menšin, za nedostatek. Pro potřeby zajištění menšinového školství rodič při zápisu svého dítěte do školy požádá o jeho zařazení do menšinové školy (národnost však se přitom neuvádí). Pokud rodič požádá o zařazení dítěte do menšinové školy i tehdy, a je-li pro existenci této dostatečný počet žáků, zůstává žák v evidenci menšinového školství.

Svobodná volba přihlášení se k menšinám se v české republice v praxi projevila poprvé po druhé světové válce a přihlášení lidu v roce 1991. Podle právního stavu do roku 1991 bylo součástí osobních údajů, vedených v osobních dokladech (občanském průkazu) údaj o národnosti, který nesmí být mluven. Nebylo přitom možné se přihlásit k národnosti romské nebo židovské.

Za menšinu jsou v české republice považováni ještě občané - příslušníci těchto skupin, kteří se s ohledem na etnickou nebo jazykovou identitu v zájmu naplňování menšinových práv sdružují a vytvářejí organizační struktury svých institucí.

Pojem menšina ani konkrétní seznam těchto skupin právní normy české republiky neupravují. Vláda české republiky přijala ale v dokumentu *Koncept přístupu vlády k otázkám národnostních menšin v české republice* (viz I. část, bod 9) - vymezení pojmu národnostní menšina v tom smyslu, že jde o společenství osob, které splňují tyto znaky:

- trvale žijí v české republice a jsou jejími občany,
- sdílí etnické, kulturní a jazykové znaky, odlišné od většiny obyvatel státu,
- projevují společné přání být považováni za národnostní menšinu v zájmu uchování a rozvíjení vlastní identity, kulturních tradic a mateřského jazyka,
- mají dlouhodobý, pevný a trvalý vztah ke společenství, příjímajícímu na území české republiky.

Tomuto vymezení odpovídá podle současné praxe postavení menšiny maarské, německé, polské, romské, slovenské a ukrajinské, jejichž zástupci jsou členy Rady pro národnosti vlády ČR. Týká se to dále do určité míry i polské malých skupin - Bulharů, Rusínů (pokud se nepovažují za Ukrajince), Rusů, Židů, Chorvatů, resp. jiných po druhé světové válce trvale usídlené skupiny také v českých zemích. Zástupci těchto menšin členy Rady nejsou. Stát menšiny nijak nedefinuje, nevymezuje a nepojmenovává. Skutečnost, že menšina není zastoupena v Radě pro národnosti vlády ČR, neznamená, že není za menšinu považována.

Kromě českých občanů žijí v ČR trvale a dlouhodobě i cizinci, nejvíce Slováci a Ukrajinci.

¹¹ Zákon č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech

Pokud - jako práv_ v p_ípadu Slovák_ a Ukrajinc_ - p_sobí v zemi menšinové organizace, funguje menšinové školství (polské), vydává se menšinový tisk apod., mohou se cizinci trvale _i dlouhodob_ v _eské republice _íjící, kte_i jsou stejného etnického p_vodu jako p_íslušníci této menšiny, t_cho menšinových aktivit ú_astnit.

Státní organizací, která je odpov_dna za shroma__ování a analytické zpracování demografických údaj_, je _eský statistický ú_ad (_eský název: _eský statistický ústav). V jeho p_sobnosti je také p_íprava a uskute_n ní s_ítání lidu, dom_ a byt_, které je v _eské republice plánováno na rok 2001.

Sou_asné politické kroky vlády _R sm__ují p_edevším k p_íjetí zákona o ochran_ národních menšin v _eské republice (viz 16.5.) a stanovení princip_ ekonomické spoluú_asti státu na zajišt_ní práv p_íslušník_ menšin (viz 16.7.).

Vláda _eské republiky v_nuje zvláštní pozornost problematice romské komunity. Konkrétní opat_ení zajiš_uje zmocn_nec vlády pro lidská práva - p_edседа Meziresortní komise pro zále_itosti romské komunity (viz 16.8. a_ 16.16.).

ODDÍL II

_lánek 4

1. Strany se zavazují, _e p_íslušník_m národnostních menšin zaru_í právo rovnosti p_ed zákonem a stejné ochrany zákona. V tomto ohledu je jakákoliv diskriminace zalo_ená na p_íslušnosti k národnostní menšin_ zakázána.

2. Strany se zavazují p_íjmout, kde je to nezbytné, odpovídající opat_ení k prosazování plné a ú_inné rovnosti p_íslušník_ národnostních menšin a p_íslušník_ v_tšiny ve všech oblastech hospodá_ského, spole_enského, politického a kulturního _ívota. V tomto ohledu berou nále_it_ v úvahu specifické podmínky p_íslušník_ národnostních menšin.

3. Opat_ení p_íjatá v souladu s odstavcem 2 nejsou pova_ována za akt diskriminace.

Platné _eské právní p_edpisy zakazují a postihují projevy diskriminace. Zákaz diskriminace vyjad_uje v první _ad_ Ústava (_lánek 96 odstavec 1) a Listina základních práv a svobod (_lánky 3, 24, 37 a další.). Rovnost p_ed zákonem výslovn_ upravuje trestní _ád,¹² jako_i ob_anský soudní _ád¹³ s tím, _e rovnost ú_astník_ v _ízení se vztahuje na ka_dého ú_astníka _ízení. V soudní praxi to je jedno ze základních procesních práv a v soudnictví je respektováno.

Zákaz diskriminace a rovnost p_ed zákonem jsou upraveny také Mezinárodní úmluvou o odstran_ní všech forem rasové diskriminace a Úmluvou, které jsou bezprost_edn_ závazné a mají p_ednost p_ed zákonem. P_esto je diskriminace, zvlášt_ Rom_, v _eské republice b__ná. V legislativ_ je zákaz diskriminace se sankcemi upraven prakticky jen ve spot_ebitelském

¹² Zákon _ 140/1961 Sb., trestní zákon, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_; zákon _ 141/1961 Sb., o trestním _ízení soudním, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_.

¹³ Zákon _ 501/1992 Sb., ob_anský soudní _ád, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_.

zákonu v návaznosti na zákon _ivnostenský a na zákon o _eské obchodní inspekci. I zde je úprava sankcí za diskriminování nevýrazná a nep_ímá. V praxi se tyto zákony uplat_ují a_ v poslední dob_, kdy se n_kolik Rom_ stalo _leny _eské obchodní inspekce.

Na trhu práce a v zam_stnání vláda projevuje snahu potírat projevy diskriminace zejména Rom_ - viz _ást I (16.13).

Zákon dosud neupravuje sankce pro p_ípady rasové (a etnické) diskriminace ve školství, ve zdravotnictví, v sociální pé_i, ve v_ze_ství a v dalších oblastech _ivota.

P_íslušníci n_mecké menšiny poci_ují jako diskriminaci právní úpravu majetkových restitucí po listopadu 1989, a to u osob, které prohlásily, _e jsou N_mci, p_i_em_jim ale bylo po druhé sv_tové válce _eskoslovenské ob_anství obnoveno. V tomto p_ípad_ jde však o citlivé a otev_ené otázky, které se týkají širších politických souvislostí _esko-n_meckých vztah_.

Na úrovni exekutivních orgán_ ve_ejné správy neexistovala instituce zabývající se speciáln_ protidiskrimina_ní problematikou v__i p_íslušník_m menšin. Pro sou_innost a spolupráci výkonných orgán_ na meziresortní úrovni nyní p_sobí zmocn_nec vlády pro lidská práva. Rada pro lidská práva, jejím_ je p_edsedou, z_izuje sekci pro vylou_ení rasové diskriminace a pro rasisticky motivované útoky. Sekce bude jako orgán Rady p_ípravovat podklady pro návrhy exekutivních opat_ení a legislativních krok_, které bude Rada pro lidská práva p_edkládat vlád_.

Z hlediska plné a ú_inné rovnosti p_íslušník_ menšin existují otev_ené problémy v oblasti spole_enského a hospodá_ského _ivota, zejména ve vztahu k p_íslušník_m romské menšiny. Ministerstvo práce a sociálních v_cí proto p_ípravuje opat_ení uvedená v _ásti I (16.7.).

lánek 5

1. Strany se zavazují podporovat podmínky nezbytné pro p_íslušníky národnostních menšin k tomu, aby mohli zachovávat a rozvíjet svou kulturu a uchovávat si základní prvky své identity, zejména své nábo_enství, jazyk, tradice a kulturní d_dictví.

2. Ani_ by to bylo na újmu opat_ením p_ijatým v rámci sledování jejich obecné integra_ní politiky, strany upustí od politiky nebo praxe sm__ující k asimilaci p_íslušník_ národnostních menšin proti jejich v_li a chrání tyto p_íslušníky p_ed_jakýmikoliv kroky sm__ujícími k takové asimilaci.

Ad odst. 1

Za podporu podmínek k uchování a rozvíjení kulturních tradic, vlastní identity a jazyka jsou odpov_dná resortní ministerstva - Ministerstvo kultury a Ministerstvo školství, mláde_e a t_lovýchovy. Resort kultury napomáhá dotacemi ze státního rozpo_tu vytvá_et materiální pot_ebné k uchování a rozvoji kulturních aktivit, identity, tradic a jazyka menšin.

Dotace ze státního rozpo_tu jsou poskytovány zejména ob_anským sdru_ením. Pro n_ je vypisováno ka_doro_n_ konkurzní _ízení, do kterého p_ihlašují své projekty. Poskytování a

využívání státních dotací upravuje zákon o rozpočtových pravidlech republiky,¹⁴ *Zásady pro poskytování dotací ze státního rozpočtu* (schválené usnesením vlády č. 663/1992, doplněné usnesením vlády č. 223/1993 a č. 131/1999) a jednoleté dohody o poskytnutí státní dotace, uzavírané ústředním orgánem, poskytujícím dotaci a jejím příjemcem. Dotace se poskytují na projekty občanských sdružení, úcelových zařízení církví, občanských společenství. Vedle dotačních zdrojů resortních ministerstev využívají občanská sdružení menšin také dotační programy v rámci působnosti samosprávy, zejména v případě vztahů k místním.

Všestranný rozvoj, zejména právo spolupracovat s jinými poskytovateli menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyce a sdružovat se v menšinových sdruženích zaručuje občanským tvůrčím národní menšiny Listina základních práv a svobod (článek 25 odstavec 1).

Politika vytváření podmínek, které umožní uchovávat a rozvíjet kulturu menšin, dává v souladu s platným právním řádem menšinovým organizacím možnost budovat vlastní kulturní instituce (muzea, divadla, knihovny, hudební, dramatické a folklórní soubory, nakladatelství).

V rámci dotačního programu podporuje Ministerstvo kultury rozvoj kulturních aktivit poskytnutím menšin, s cílem vytvářet podmínky pro uchování jejich vlastní kulturní identity, což v praxi znamená také vyrovnávání zvýšených nákladů vzhledem na zúžený okruh příjemců.

Veřejné výdaje na zajištění práv poskytnutím menšin se týkají v první řadě vzdělávání (polské a slovenské menšinové školství je zahrnuto v rámci systému státního školství). V rámci dotační politiky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy jsou navíc poskytovány každoročně dotace ze státního rozpočtu na projekty menšinových organizací, zaměřených na podporu rozmanitých školních a mimoškolních vzdělávacích aktivit.

Významnou oblastí je finanční podíl státu na tisk menšinových periodik, která vydávají menšinové organizace. Přehled výše úhrady dotací ze státního rozpočtu jednotlivými menšinami - vydavateli menšinových periodik v uplynulých letech vyplývá z následujícího přehledu (finanční částka je uvedena v tis. Kč):

Národnostní menšina	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (schválená výše) ¹⁵
polská	4 679	5 439	5 993	6 430	5 747	6 450
romská	5 575	3 600	4 523	4 700	3 433	5 170
rumunská	5 010	4 100	4 500	4 250	3 784	4 230
slovenská	1 502	2 800	6 300	6 400	7 207	7 930
ukrajinská	270	202	297	273	276	320

¹⁴ Zákon č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice (rozpočtová pravidla republiky), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ V době zpracování textu nebyly ještě k dispozici údaje o využívání poskytnuté dotace.

ma_arská	770	575	835	900	802	900
c e l k e m	17 806	16 716	22 448	22 953	21 249	25 000

Obdobn_ jsou ze státního rozpo_tu ka_doro_n_ poskytovány dotace na kulturní aktivity menšin. Dotace spravuje Ministerstvo kultury. P_ehled o výši poskytnutých finan_ních prost_edk_ v uplynulých letech v rámci dota_ního programu Ministerstva kultury na podporu projekt_k uchování a rozvoji menšinové kultury (v tisících K_):

Nár. menšina	1993	1994	1995	1996	1997	1998
polská	4 855	2 219	1 725	2 100	2 377	2 558
romská	3 346	2 600	3 046	2 480	2 677	2 895
n_ mecká	2 615	1 270	1 130	1 399	984	575
slovenská	440	1 400	1 959	1 839	1 649	2 188
ukrajinská	120	330	400	400	382	400
ma_arská	360	270	240	350	378	430
chorvatská	100	150	90	66	0	0
_ecká	0	150	60	176	174	180
rusínská	85	78	26	0	0	0
ostatní	240	0	700	600	490	830
c e l k e m	12 161	8 467	9 376	9 410	9 111	10 056

Nápadný pokles poskytnutých finan_ních prost_edk_ v roce 1997 a zvlášt_ 1998 u n_ mecké menšiny není restriktivním opat_ením v__i této menšin_. Vzhledem k momentální finan_ní podpo_e Spolkové republiky N_ mecko na _innost takzvaných setkávacích st_edisek n_ mecké menšiny v _R (aktivn_ pracuje 12 st_edisek), organizace n_ mecké menšiny p_edkládají v tomto období Ministerstvu kultury projekty se _ádostí o finan_ní podporu pouze omezen_.

Nábo_enský _ivot rozvíjejí p_íslušníci menšin neomezen_. Státní nábo_enství v _eské republice neexistuje. Listina základních práv a svobod stanoví, _e stát se nesmí vázat ani na výlu_nou ideologii, ani na nábo_enského vyznání. Nábo_enská praxe je napl_ována bez omezení a neexistují ani státem uznaná nábo_enství. Stát registruje prost_ednictvím Ministerstva kultury 21 církví a nábo_enských spole_ností,¹⁶ registrované církve a nábo_enské spole_nosti po_ívají zna_ná kolektivní práva, mohou i vlastnit majetek, vyu_ovat, provozovat nakladatelské a kulturní instituce a rovn__ za _ízení zdravotnická a sociálních slu_eb.

Nábo_enská praxe se opírá na jedné stran_ o Listinu základních práv a svobod, na druhé stran_ zákonnou úpravu podmínek registrace církví a nábo_enských spole_ností.¹⁷ Pou_ívání mate_ského jazyka p_íslušníky menšin p_i bohoslu_bách se _ídí vnit_ními zásadami ka_dé církve nebo nábo_enské spole_nosti.

O menšinových jazycích viz komentá_k _látku 10.

Ad odst. 2

Na otázku, zda právní _ád _eské republiky obsahuje ustanovení, která by sm__ovala k asimilaci p_íslušník_ menšin, je t_eba odpov_d_t záporn_. Násilná asimilace je ústavn_

¹⁶ Zákon _ 161/1992 Sb., o registraci církví a nábo_enských spole_ností.

¹⁷ Zákon _ 308/1991 Sb., o svobod_ nábo_enské víry a postavení církví a nábo_enských spole_ností, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_.

zakázána (viz komentář k článku 3). Každý má však na asimilaci právo. Z druhé strany neexistuje právní úprava obecné integrační politiky příslušník menšin, občan České republiky.

Z hlediska postavení menšin je integrační politika vytvářena v různých programech v oblasti sociokulturní a hospodářské pouze ve vztahu k romské menšině. Cílem je zlepšit sociální situaci Romů a vytvářet odpovídající podmínky pro soužití této menšiny ve společnosti. Vláda a úřady musejí čelit jednak segregačním tendencím, zvláště pokud jde o bydlení, jednak asimilačním tlakem ze strany většinového obyvatelstva, které často přijímá Romy jen tehdy, přijmou-li beze zbytku většinovou kulturu a životní styl. Současná vláda vychází z představy integrace Romů do společnosti pomocí jejich emancipace jako menšiny, nikoliv pomocí asimilace, která má v zemi silné tradice. Tradiční integrační-asimilační tlaky obyvatelstva a nižších orgánů státní správy ovšem působí na Romy i na další menšiny.

V řešení otázky emancipace Romů coby etnické skupiny (národní menšiny) jako cesty k integraci by Česká strana uvítala metodologickou pomoc Poradního výboru.

Zvlášť jsou rozvíjeny integrační programy se zaměřením na skupiny cizinců. Program zajišťuje odbor pro uprchlíky a integraci cizinců Ministerstva vnitra. V jeho působnosti je rozvinutá i vládní infrastruktura k cílové skupině cizinců v obecně Česká republika nemá ani s touto integrací dost zkušeností, také k vzhledem k nepatrnému procentu cizinců trvale i dlouhodobě žijícím v zemi.

Článek 6

1. Strany podporují duch tolerance a dialog mezi kulturami a přijímají ústinná opatření za účelem podpory vzájemného respektu a porozumění a spolupráce mezi všemi osobami žijícími na jejich území bez ohledu na jejich etnickou, kulturní, jazykovou nebo náboženskou identitu, a to zvláště v oblasti vzdělání, kultury a sdělovacích prostředků.

2. Strany se zavazují přijmout vhodná opatření na ochranu osob, které mohou být vystaveny hrozbám nebo aktům diskriminace, nepřátelství nebo násilí v důsledku jejich etnické, kulturní, jazykové nebo náboženské identity.

Ad odst. 1

Uskutečují se opatření směřující k multikulturní výchově, zejména prostřednictvím ministerstev školství a kultury. Účinnost nestátních organizací, uskutečňujících programy multikulturní výchovy, finančně podporuje ministerstvo školství dotacemi ze státního rozpočtu ČR (program podpory a ochrany dětí a mládeže).

Ministerstvo školství vydalo v souladu s platnou právní úpravou¹⁸ Pokyn pro základní a střední školství k působení škol a školských zařízení proti projevům rasismu, netolerance a xenofobie (č.j. 20 734/95-21). Jeho cílem je vést děti a mládež k citlivému vnímání soužití lidí různých národností, náboženství a rozdílných kultur, a to s ohledem na reálný předpoklad, že zastoupení dětí nejrozmanitějšího etnického původu se bude ve školství zvyšovat. Tento program

¹⁸ Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů.

se p_r_b_n_ uskute__uje a ješt__b_hem školního roku 1998/1999 je p_ípraveno vydání nového pokynu k p_edcházení projev_m rasizmu a xenofobie ve školách a školských za_ízeních. V uplynulých letech se uskute_nila také tematická inspekce k otázce p_sobení školy proti projev_m rasizmu, netolerance a xenofobie a byla o tom vydána *Záv_re_ná zpráva _eské školní inspekce*. Rovn__ v souladu se *Zásadami pro poskytování dotací ze státního rozpo_tu _R ob_anským sdru_ením* Ministerstvo kultury poskytuje finan_ní prost_edky ze státního rozpo_tu v rámci programu podpory kulturních aktivit menšin i na multietnické kulturní akce.

Vedle p_sobnosti ministerstev v oblasti multikulturní výchovy, porozum_ní a spolupráce mezi r_znými menšinami významnou úlohu plní ve_ejnoprávní instituce _eská televize (po_ady o menšinách, uprchlících ap.; n_kte_í zástupci n_mecké a slovenské menšiny vznášejí však v__i ve_ejnoprávní televizi kritické p_ipomínky v tom smyslu, _e v_nuje nedostate_nou pozornost otázkám menšin) a zejména _eský rozhlas (zde p_sobí samostatné redakce jednotlivých menšin) - viz _l. 9, dále periodický menšinový tisk, jeho_ vydávání je dotováno ze státního rozpo_tu ap.

Sou_ití r_zných etnických sou_ástí spole_nosti v_nuje vláda _R zvýšenou pozornost. Sv_d_í o tom opat_ení ke zlepšení ochrany lidských práv v _eské republice (usnesení vlády _l. 809/1998), opat_ení ve vztahu k romské menšin_ (usnesení vlády _l. 35/1999) a k p_íprav_kampan_ proti rasizmu (usnesení vlády _l. 34/1999).

Pro výchovu d_tí a mláde_e k toleranci existují speciální programy cyklického vzd_lávání, takzvané letní školy tolerance, výchova k interkulturnímu sou_ití ap., na nich_ se pedagogové seznamují s d_jinami menšin _íjících v _eské republice. Od roku 1992 je spole_n_ ministerstvem školství a Radou vysokých škol z_ízen dota_ní program Fond rozvoje vysokých škol, mezi jeho_ tematickými okruhy je i vzd_lávání u_itel_. Pat_í sem i problematika vzd_lávání p_íslušník_ menšin a ochrana lidských práv.

Ad odst. 2

Viz obecná _ást I, 16.8 a _l. 16.12.

Vláda si uv_domuje neuspokojivou situaci p_i postihu trestných _in_ motivovaných rasizmem a xenofobií a v_nuje mu zvláštní pozornost. Dokládá to mj. Zpráva o postupu státních orgán_ p_i postihu trestných _in_ motivovaných rasizmem a xenofobií nebo páchaných p_íznivci extremistických skupin (usnesení vlády _l. 192/1998), ve které vláda ve svých opat_eních ukládá p_íslušným ministr_m soubor úkol_, p_r_b_n_ kontrolovaných. Zvlášť_ ve vztahu k romské komunit_ ze Zprávy o situaci romské komunity v _eské republice a k sou_asné situaci v romské komunit_ (usnesení vlády _l. 686/1997) vyplývá trvalý úkol ministra spravedlnosti zvlášť_ sledovat stav trestné _innosti s rasistickým kontextem a pravideln_ informovat vládu o vývoji této trestné _innosti. V této souvislosti kladou d_raz na stále nedostate_nou rychlost a plynulost vy_izování v_cí z tohoto okruhu kriminality jak Ministerstvo spravedlnosti, tak i p_edsedové soud_, jejich_ pravomocí je sledovat, aby nedocházelo k neod_vodn_ným p_r_tah_m v _ízení. Platí také pokyn ministra spravedlnosti, aby p_edsedové soudu v

pravomocn_ skon_ených v_ cech p_ ezkoumávali i zákonnost rozhodnutí a v d_vodných p_ ípadech, zejména pokud dokazování nebylo nále_it_ zam_ eno i na zjišt_ ní motivace _inu, podávali podn_ty ke stí_ nostem pro porušení zákona.

Za období od 1. 1. 1998 do 31. 12. 1998 bylo soudy _eské republiky pravomocn_ odsouzeno 138 osob za trestné _iny motivované rasovou a národnostní nesnášenlivostí. Jak jsme však uvedli a zd_vodnili v _ásti I, 16.9, je tento po_et pouhým zlomkem skute_n_ spáchaných trestných _in_ této povahy. P_ ehled o pravomocn_ odsouzených osobách za trestné _iny motivované rasovou a etnickou nesnášenlivostí se základními statistickými údaji je uveden v p_ íloze této zprávy (viz p_ íloha II).¹⁹

lánek 7

Strany zajistí respektování práva všech p_ íslušník_ národnostních menšin na svobodu pokojného shroma_ ování, svobodu sdru_ ování, svobodu vyjad_ ování a svobodu myšlení, sv_ domí a vyznání.

Svoboda shroma_ ování a sdru_ ování je zaru_ ena. Právní normy, na jejich_ základ_ jsou zakládány organizace menšin neupravují výslovn_ podmínky sdru_ ování p_ íslušník_ menšin, ale na základ_ právní úpravy o sdru_ ování ob_ an_²⁰ mohou bez p_ eká_ ek vznikat ob_ anská sdru_ ení na menšinovém principu - organizace p_ íslušník_ národních menšin.

Ke konci roku 1998 Ministerstvo vnitra registruje organizace (ob_ anská sdru_ ení): 122 romských, 39 n_ meckých, 18 polských, 12 slovenských, 4 ukrajinské, 3 rusínské, 2 ma_ arské, 1 chorvatskou, 1 litevskou, 1 lu_ ickosrbskou, 1 makedonskou, 1 ruskou, 1 _eckou ad. (t.j. celkem 218).

Sdru_ ování p_ íslušník_ menšin se neomezuje pouze na ob_ anská sdru_ ení. V souladu s p_ íslušnou právní úpravou o sdru_ ování v politických stranách a hnutích²¹ byly na národnostním principu zalo_ eny i politické strany a hnutí. Jejich _innost se však vzhledem k

¹⁹ Materiál p_ edlo_ il ministr spravedlnosti pro sch_ zi vlády dne 8. února 1999 pod názvem *Zpráva o pln_ ní usnesení vlády _eské republiky _ 686 ze dne 29.10.1997 k bodu 8. O po_ tech a slo_ ení pravomocn_ odsouzených osob za trestné _iny s rasovým kontextem za rok 1998*. Vláda materiál projednala a p_ ijala usnesení _ 115/1999 *ke zpráv_ o stavu trestné _innosti s rasovým kontextem za rok 1998*, které ministru spravedlnosti mj. ukládá nadále sledovat vývoj trestné _innosti s rasovým kontextem a informovat vládu o tomto vývoji za období 1. pololetí roku 1999.

²⁰ Zákon. 83/1990 Sb., o sdru_ ování ob_ an_, ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_. Zákon konkrétn_ stanovuje:

§ 1

(1) Ob_ ané mají právo se svobodn_ sdru_ ovat.
(2) K výkonu tohoto práva není t_ eba povolení státního orgánu.

§ 2

(1) Ob_ ané mohou zakládat spolky, spole_ nosti, svazy, hnutí, kluby a jiná ob_ anská sdru_ ení, jako_ i odborové organizace a sdru_ ovat se v nich.

²¹ Zákon _ 424/1991 Sb., o sdru_ ování v politických stranách a v politických hnutích, ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_. Zákon stanoví:

§ 1

(1) Ob_ ané mají právo se sdru_ ovat v politických stranách a v politických hnutích ... (2) K výkonu tohoto práva není t_ eba povolení státního orgánu.

omezené _lenské základn_ v celostátním m__ítku neprojevuje. Z 200 poslanc_ Parlamentu pouze jediný se hlásí k menšinovému p_vodu - Romka Monika Horáková za politickou stranu Unie svobody.

K 31. prosinci 1998 registrovalo Ministerstvo vnitra tyto politické strany na národnostním principu:

Coexistencia-Sou_ití,

Hnutí anga_ovaných Rom_,

K_es_anská a demokratická strana Rom_,

Romská ob_anská iniciativa,

Romský národní kongres,

Strana ob_an_ romské národnosti Severo_eského kraje,

Východoevropské národnostní politické hnutí v _R

_ádná z uvedených stran však nemá zastoupení v Parlamentu. Na obecní úrovni má pouze polsky orientované politické hnutí Coexistence-Sou_ití n_kolik desítek mandát_ v obcích v okresech Karviná a Frýdek-Místek, kde je v demografické skladb_ obyvatel výrazn_jší zastoupení p_íslušník_ polské menšiny. Z romských politických aktivit systematickou _innost vyvíjí jenom Romská ob_anská iniciativa.

lánek 8

Strany se zavazují uznávat, _e ka_dý p_íslušník národnostní menšiny má právo vyznávat své nábo_enství nebo víru a zakládat nábo_enské instituce, organizace a sdru_ení.

Nábo_enský _ivot je skute__ován bez jakéhokoliv vymezení p_íslušnosti k menšinám. Opírá se na jedné stran_ o právní úpravu svobody nábo_enské víry, na druhé stran_ o zákonnou úpravu o podmínkách registrace církví a nábo_enských spole_ností (viz _lánek 5, odstavec 1).

Za menšiny jsou uznávány pouze spole_enství _eských ob_an_ podle etnických kritérií. Nábo_enské kritérium menšinu nedefinuje. Na základ_ nábo_enství není ostatn_ upravena menšina na národnostním principu ani Úmluvou, i kdy_sep_tí nábo_enské identity s národní identitou je z_ejmé i podle preambule Úmluvy. R_zná nábo_enská spole_enství v_etn_ církví se nepova_ují za národní/národnostní menšiny a jejich práva a individuální práva a svobody jejich p_íslušník_ jsou zaru_ena ústavn_ i zákony, jak jsme ji_ uvedli.

Problematická jsou práva cizinc_ hlásících se k církvím a nábo_enským spole_nostem v _eské republice neregistrovaným, a to v tom smyslu, _e neregistrované církve nemohou vystupovat jako právnické osoby. Jejich registraci brání zákonem po_adovaný po_et 10 000 dosp_lých v__ících s trvalým bydlišt_m v _eské republice. Není však omezeno jejich právo svobodn_ projevovat své nábo_enství nebo víru soukrom_ i ve_ejn_, zaru_ené jim Listinou základních práv a svobod.

Zákonem stanovená podmínka po_tu dosp_lých v__ících pro registraci církví a nábo_enských spole_ností je problém mj. v p_ípad_ cizinc_ hlásících se k nábo_enstvím v _eské republice neobvyklým. Jde zejména o islám, který vyznávají stovky cizinc_, _ijících v _eské republice trvale nebo dlouhodob_. Jejich úsilí nap_íklad o stavbu mešity bylo provázeno _etnými projevy netolerance (podepisování petic proti stavb_ mešity, vyjád_ení skupin ob_an_ i ve_ejných _initel_ ztoto__ujících islám s fundamentalizmem nebo terorizmem). V Teplicích

nedosáhli stavby mešity v _bec, v Brn_ byla povolena jen mešita bez minaretu.

lánek 9

1. Strany se zavazují uznávat, _e právo na svobodu vyjad_ování ka_dého p_íslušíka národnostní menšiny zahrnuje svobodu zastávat názory a p_ijímat a rozši_ovat informace a myšlenky v menšinovém jazyce bez zasahování ve_ejné moci a bez ohledu na hranice. V rámci svého právního _ádu strany zajistí, aby p_íslušíci národnostních menšin nebyli diskriminováni ve svém p_ístupu ke sd_lovacím prost_edk_m.

2. Odstavec 1 nebrání stranám, aby vy_adovaly ud_lování povolení pro rozhlasové a televizní vysílání nebo provozování kin, a to bez diskriminace a na základ_ objektivních kritérií.

3. Strany p_íslušík_m národnostních menšin nebrání v tvorb_a u_ívání tiskovin. V právním rámci rozhlasového a televizního vysílání zajistí, pokud mo_no a s ohledem na ustanovení odstavce 1, aby bylo p_íslušík_m národnostních menšin umo_n_no tvo_it a u_ívat své vlastní sd_lovací prost_edky.

3. V rámci svého právního _ádu strany p_ijímají odpovídající opat_ení k usnadn_ní p_ístupu p_íslušík_m národnostních menšin ke sd_lovacím prost_edk_m a opat_ení na podporu tolerance a umo_n_ní kulturního pluralizmu.

Ad odst. 1

P_íslušíci menšin mají jako fyzické osoby svobodný p_ístup ke sd_lovacím prost_edk_m. Uplat_ování práva na ší_ení a p_ijímání informací je upraveno obecn_ platnými právními p_edpisy.

Ad odst. 2

P_ístup menšin do sd_lovacích prost_edk_zaru_uje výslovn_ zákon o _eském rozhlase,²² který krom_jiného upravuje poskytování slu_by ve_ejnosti v oblasti rozvíjení kulturní identity národních menšin v _eské republice; stejnou dikci má zákon o _eské televizi.²³ _eský rozhlas a _eská televize jsou ve_ejnoprávními institucemi. V souladu s platnými právními p_edpisy vydávají samy organizace p_íslušík_menšin bez omezení periodický i neperiodický tisk.²⁴ V praxi to znamená, _e v _eském rozhlase pracují samostatn_ty_i menšinové redakce (polská, slovenská, romská a n_mecká), které zajiš_ují pravidelné menšinové rozhlasové vysílání. Krom_toho _eský rozhlas zajiš_uje pravidelné vysílání pro spoluob_any ma_arské, n_mecké, polské, romské, slovenské, ukrajinské, chorvatské a vietnamské a _idovské komunity. V _eské televizi pracuje samostatná romská redakce, která pravideln_zajiš_uje

²² Zákon _ . 484/1991 Sb., o _eském rozhlase, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_.

²³ Zákon _ . 483/1991 Sb., o _eské televizi, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_.

²⁴ Zákon _ . 86/1990 Sb., kterým se m_ní a dopl_uje zákon _ . 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informa_ních prost_edcích; zákon _ . 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích.

vysílání romského po_adu. ROMA. Ve_ejnoprávní televizi rovn__ vysílá cykly po_ad_ o menšinách _ijících v _eské republice.

Ad odst. 3

Specifickou oblast p_edstavuje vydávání periodického národnostního tisku. Na základ_ p_edlo_ených projekt_ je ka_doro_n_ dotováno p_ímo ze státního rozpo_tu v plném rozsahu vydávání menšinových titul_,²⁵ konkrétn_ v roce 1998:

- 3 slovenské (m_sí_níky Slovenské listy, Korene, Slovenské dotyky),
- 6 polských (obdeník Glos Ludu, m_sí_níky Zwrot a Pra_ský kurýr, _trnáctideník Nasza Gazetka, školské _asopisy prost_ednictvím ministerstva školství jako metodické pom_cky pro polské školy - Ogniwo a Jutrzenka),
- 2 n_mecké (týdeníky Landes-Anzeiger - od roku 1999 pod názvem Landes-Zeitung, Zeitung der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien a Prager Volkszeitung),
- 3 romské (_trnáctideník Romano kurko, m_sí_níky Amaro gendalos, Kereka-Kruh, od roku 1999 také Romano hangos),
- 1 ma_arský (_tvrtletník Prágai tükör),
- 1 ukrajinský (_tvrtletník Porohy).

Ad odst. 4

Viz komentá_k _látku 6.

_lánek 10

1.Strany se zavazují uznávat, _e ka_dý p_íslušník národnostní menšiny má právo svobodn_ a bez zasahování u_ívat sv_j menšinový jazyk, a to v soukromí i na ve_ejnosti, ústn_ i písemn_.

2.V oblastech obývaných p_íslušníky národnostních menšin tradi_n_ nebo ve zna_ném mno_ství, pokud to tito p_íslušníci vy_adují a kde takový po_adavek odpovídá skute_né pot_eb_, strany, pokud mo_no, usilují o zajišt_ní podmínek, které by umo_nily pou_ívání menšinového jazyka ve vztazích mezi t_mito p_íslušníky a správními orgány.

3.Strany se zavazují zaru_it právo ka_dého p_íslušníka národnostní menšiny být neprodlen_ a v jazyce, kterému rozumí, informován o d_vodech svého zat_ení a o povaze a d_vodech obvin_ní proti n_mu a obhajovat se v tomto jazyce, pokud je to nezbytné, s bezplatnou pomocí tlumo_níka.

Ad odst. 1

Ú_ední jazyk_i obcovací jazyk _ádný právní p_edpis v _eské republice nestanoví. V r_zných situacích (branný zákon, matriky, soudnictví) je však pou_ívání _eštiny upraveno zákonem. V ojedin_ých p_ípadech p_ipouští zákon slovenštinu. V praxi se slovenštiny pou_ívá bez

²⁵ Poskytování dotací vydavatel_m menšinového tisku - ob_anským sdru_ením p_íslušník_ menšin se _ídi Zásadami ekonomického zajišt_ní vydávání národnostního tisku, které schválila vláda svým usnesením _ 277/1993 (novelizované zn_ní schválené usnesením vlády _ 771/1997) - poznámka k p_ekladu do angli_tiny “... VYDÁVÁNÍ TISKU NÁRODNÍCH MENŠIN”.

omezení i v úředním styku, a na nejmladší generaci rozumějící slovenštinu bez problémů. Slovenské filmy a slovenské projevy v televizi a rozhlasu se nedabují a netitulují. Pasivní užívání slovenštiny se stalo, alespoň pro současnou generaci českého obyvatelstva, součástí české kultury.

Používání jazyka příslušníků menšin v České republice v úředním styku vyhláší Listina základních práv a svobod.²⁶ Toto ústavní právo užívání menšinového jazyka v úředním styku, zaručené Listinou “za podmínek stanovených zákonem”, však zákonem upraveno komplexně není. V soudnictví je zaručeno tlumočení kádemu, kdo neovládá jednací jazyk, jím v občanském řízení nemusí být čeština (v praxi snad vždy je), nýbrž jiný jazyk, srozumitelný stranám i soudu.²⁷ V trestním řízení,²⁸ jako i v řízení před Ústavním soudem předepisuje

²⁶ Listina základních práv a svobod, článek 25, odstavec 2, písmeno c): “Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též právo užívat jejich jazyk v úředním styku.”

²⁷ Zákon č. 501/1992 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 18: “Účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení. Mají právo jednat před soudem ve své mateřštině...”. Zákon č. 353/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, § 7, odstavec 3: “Kadý může před soudem jednat ve svém mateřském jazyku. Zákon stanoví, kdy náklady na přibíráání tlumočnicka hradí stát.”. Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, § 33:

(1) V řízení před Ústavním soudem se užívá českého jazyka. Fyzické osoby mohou při ústním jednání nebo jiném osobním jednání užívat svého jazyka.

(2) Jedná-li účastník nebo vedlejší účastník, který je fyzickou osobou nebo vypovídá-li svědek nebo znalec před Ústavním soudem v jiném než českém jazyce, přibere soud tlumočnicka; nemusí tak se souhlasem účastníku učinit, má-li být výpověď učiněna ve slovenském jazyce. Přibíráání tlumočnicka se uvede v zápise.

²⁸ Zákon č. 141/1991 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů:
§ 2

(14) Kadý je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka. Orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá

zákon jako jednacím jazykem češtinu a účastníkovi, který ji neovládá, zajišťuje tlumočení.

Ad odst. 2

V České republice tvoří jedinou menšinu relativně soustředěnou v jedné oblasti Poláci v oblasti Těšínského Slezska (okresy Karviná a Frýdek-Místek). Princip kvalifikované menšiny není uplatňován.

Používání menšinového jazyka v úředním styku kromě ústavní záruky vyplývající z Listiny základních práv a svobod, úpravy v občanském soudním řádu a trestním řádu žádné právní předpisy neupravují. Je tím porušována sama Listina, která zákonnou úpravu předpokládá.

rozhodnutí v českém jazyce.

Používání menšinových jazyků je nedostatečně (totiž v bec) upraveno ve správním řízení, tedy před orgány ve veřejné správě - státní správě i samosprávě.²⁹ Správní řád sice zajišťuje všem účastníkům řízení stejná procesní práva a povinnosti, a odvozeně tedy i právo jednat ve svém, menšinovém jazyce. Tento zákon však právo účastníka řízení jednat ve svém jazyce (menšinovém jazyce), aniž bude účastník zatížen náklady spojenými s uskutečněním tohoto práva neeší. Stát tyto náklady nehradí. V této souvislosti zástupci menšin považují stanovení procesní úpravy v příslušné oblasti za významné. Rada chce dosáhnout toho, aby vláda navrhla právní úpravu, zajišťující právo na užívání menšinového jazyka v úředním styku na jakékoliv úrovni a v kterémkoliv místě, bez ohledu na hustotu menšinového osídlení. Této nové úpravě lze dosáhnout při chystané úpravě o obecním řízení a samosprávných krajských orgánech.

Ad odst. 3

Toto právo je sice upraveno trestním řádem, avšak text obžaloby, který musí obviněný obdržet nejméně předtím než před hlavním líčením, je zásadně doručován pouze česky. Obžalovaný, jemuž pak tlumočník tlumočí obžalobu a při hlavním líčení, je tak ve značné nevýhodě. Rada chce navrhnout změnu trestního řádu, aby obviněný dostával všechny písemnosti ve svém jazyce.

Ve vztahu k romské menšině zůstává dosud otevřenou otázkou zcela nedostatečné množství romských tlumočnicků.

Článek 11

1. Strany se zavazují uznávat, že každý příslušník národnostní menšiny má právo používat své příjmení (jméno po otci) a křestní jména v menšinovém jazyce a právo na jejich oficiální uznání společně s ostatními jejich právními řády.

2. Strany se zavazují uznávat, že každý příslušník národnostní menšiny má právo v menšinovém jazyce rozmíslovat veřejně viditelné znaky, nápisy a další informace soukromé povahy.

3. V oblastech tradičně obývaných značným množstvím příslušníků určité národnostní menšiny strany usilují, v rámci svého právního řádu, včetně, pokud je to vhodné, dohod s jinými státy a s přihlédnutím ke svým specifickým podmínkám uvádět tradiční místní názvy, názvy ulic a další topografická označení určená pro veřejnost rovněž v menšinovém jazyce, pokud existuje dostatečný požadavek na taková označení.

Ad odst. 1

Psaní jmen a příjmení upravuje matriční zákon.³⁰ Doposud platná právní úprava umožňuje zápis jmen podle jazykového úzu cizinců, a tím i příslušníků menšin, podobně jako výpis z matriky. Otevřenou otázkou je zápis českého příjmení do matriky (a následně do všech

²⁹ Zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Zákon č. 268/1949 Sb., o matrikách, ve znění pozdějších předpisů.

ú_ edních listin). Stávající platná právní úprava ukládá provést matri_ ní zápis _ enského p_ íjmení v souladu s pravidly _ eské mluvnice, co_ znamená u v_ tšiny p_ íjmení v _ eské takzvan_ p_ echýlené podob_ (v_ tšinou s koncovkou “-ová” _ i zm_ nou “-ý” na “-á”). Povinnost p_ echýlování p_ íjmení v p_ ípad_ p_ íslušník_ menšin, jejich_ jazykovému cít_ ní se to p_ í_ í (netýká se to slovenské menšiny a u n_ kterých jmen dalších slovanských menšin) pova_ ují za diskriminující omezování svých menšinových práv. V sou_ asnosti však vláda p_ ipravila návrh nového zákona o matrikách, jménu a p_ íjmení, který tuto otázku _ eší ve smyslu odstavce 1 tohoto _ lánku. Po_ ítá se s nabytím ú_ innosti zákona od roku 2000. Zákon p_ edpokládá alternativní mo_ nost zapsání _ enského p_ íjmení do matriky, tj. bez _ enské koncovky, a to na _ ádost _ eny, bez ohledu na to, zda bude p_ íslušnicí menšiny _ i cizinka, nebo ne.

Stávající platná právní úprava i p_ ipravený návrh nového zákona o matrikách, jménu a p_ íjmení dává jednotlivci mo_ nost zachovat si nebo na základ_ své _ ádosti zm_ nit si své jméno a p_ íjmení (za procesní úkon je vy_ adována úhrada správního poplatku).

Ad odst. 2

Právní _ ád _ eské republiky rozmís_ ování ve_ ejn_ viditelných znak_ , nápis_ a dalších informací soukromé povahy v menšinovém jazyce neupravuje, tedy ho nezakazuje. V praxi jsou bez jakéhokoli omezování rozmís_ ovány ve_ ejn_ viditelné nápisy v r_ zných cizích jazycích, obvykle angli_ tin_ _ i n_ m_ in_ , z d_ vod_ ryze praktických nebo obchodních. V oblasti T_ šínského Slezska jsou rozmís_ ovány i nápisy v polštin_ .

Ad odst. 3

Platné právní p_ edpisy _ eské republiky nevylu_ ují mo_ nost pou_ ití dvojjazy_ ných topografických názv_ . V podmínkách _ eské republiky by se to týkalo zejména T_ šínského Slezska, kde polská menšina tvo_ í kompaktn_ jší celek. _ ádné dvojjazy_ né názvy obcí, m_ st, ulic _ i pomístních názv_ na oficiálních tabulích ale nejsou. Otázka je však p_ edm_ tem r_ zných diskusí, zejména i s ohledem na to, _ e práv_ v T_ šínském Slezsku je ve ve_ ejném _ ivot_ pou_ ívání dvojjazy_ ných názv_ obchod_ , ve_ ejných za_ ízení a nestátních i státních institucí b_ nou praxí. Avšak i zde jsou spory: zástupci polské menšiny se domáhají, aby na budov_ Okresního ú_ adu v Karviné bylo ozna_ ení tohoto ú_ adu nejen v _ eštin_ , nýbr_ i v polštin_ . Marn_ . Není zákon, který by to upravoval. Ministr vnitra, do jeho_ p_ sobnosti Okresní ú_ ad pat_ í, v tom nápravu dosud nezjednal. V p_ ípad_ toponym jsou oficiální názvy dány Statistickým lexikonem obcí, jeho_ vydání se _ ídí vyhláškou ministerstva vnitra,³¹ která u_ ití ekvivalentu názvu obce v polštin_ _ i v jiném jazyce nevylu_ uje. Po_ adavek dvojjazy_ ných toponym nastolují pouze p_ edstavitelé polské menšiny, ostatní menšiny _ íjí na území státu rozptýlen_ a pot_ ebu dvojjazy_ ných názv_ m_ st a obcí _ i ve_ ejných prostranství zatím nedeklarují.

³¹ Stávající praxe se _ ídí vyhláškou _ . 97/1961 Sb., o názvech obcí, ozna_ ování ulic a _ íslování dom_ , ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ .

Podle informace ministerstva vnitra se s možností dvojjazyčných topografických názvů v novém zákoně o obcích počítá.

Článek 12

- 1. Pokud je to vhodné, strany v oblasti vzdělání a výzkumu přijímají opatření na podporu znalostí kultury, historie, jazyka a náboženství svých národnostních menšin a většiny.*
- 2. V této souvislosti strany mimo jiné poskytnou odpovídající možnosti pro další vzdělávání učitelů a přístup k učebnicím a umožní kontakty mezi studenty a učiteli různých komunit.*
- 3. Strany se zavazují podporovat rovnost příležitostí přístupu příslušníků národnostních menšin ke vzdělání na všech úrovních.*

Ad odst. 1

Naprostě nedostatečné a tradičně zanedbávané je vzdělávání většiny v oboru kultury, historie, jazyka a náboženství menšin. Česká učebnice, přes určitý pokrok za posledních deset let, jsou stále učebnicemi českého etnického národa, jeho historie, jeho kultury, jeho zápasu o etnickou autonomii a později i státní samostatnost - vždy v protikladu k nemoctví. Jako kdyby české země nebyly tradičně domovem různých etnických, kulturních a náboženských společenství, z nichž je třeba jmenovat zejména Němce a Židy a vzhledem k jejich dnešnímu postavení ve společnosti i stále opomíjené Romy. Zejména zástupci židovské komunity považují za neuspokojivé, jak je židovská tematika prezentována v českém základním a středním školství.³² Upozorují, podobně jako jiní pozorovatelé,³³ že české učebnice a osnovy o židovské přítomnosti v dějinách informují zcela nedostatečně nebo i zkreslujícím způsobem. Tuto situaci lze zejména považovat za důsledek toho, že veškerá židovská tematika byla po desetiletí systematicky ignorována.

Stát nicméně podporuje rozšiřování znalostí kultury, historie a jazyka menšin a většiny pomocí dotačních programů ministerstev, zejména školství a kultury. Tato ministerstva každoročně vyhlašují konkurzy na projekty také se zaměřením na inovativnost menšin. Konkrétně Ministerstvo kultury uskutečňuje speciální Program rozvoje a uchování menšinové kultury, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podporuje další vzdělávání učitelů a přípravu metodických pomůcek a učebnic. Je to cyklické vzdělávání učitelů v rámci tzv. Letní školy

³² Pavlát, L.: Židovská tematika v českých školách. Praha 1998.

³³ Například srov. Aniskin, D.: Národ, národnost, menšiny a rasismus. Praha 1996.

tolerance, programu Výchova k interkulturnímu soužití ap., zejména pak dotačního programu Fond rozvoje vysokých škol, mezi jeho tematickými okruhy je kladen důraz na vzdělávání učitelů.

Ad odst. 3

Rovnost postupu poskytnutí menšin ke vzdělání je dána všem, proto je dána všem občanům. Poskytnutí menšin nejsou nijak zvýhodňováni. V posledních letech směřují opatření státu k zajištění vhodných podmínek zejména pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí - zvláště romských - tím, že se zajišťují přípravné třídy při základních a zvláštních školách. Cílem tohoto programu je zajistit systematickou (avšak dobrovolnou) přípravu romských dětí do vzdělávacího procesu. Jazykovou přípravu romských dětí a jejich přípravu na vstup do školy zajišťují i romští asistenti ve třídách.

Zvláštní školy jsou zřizovány pro děti intelektově podprůměrné, mentálně retardované. Avšak mnohdy jsou zde umístěny, na základě výsledků dosažených v psychologických testech, děti romské s průměrným a nadprůměrným intelektem (vždy však na základě souhlasu rodičů). Tyto testy jsou koncipovány pro majoritu a neberou ohledy na romská specifika. Pracuje se na restandardizaci těchto testů. Počet romských dětí ve zvláštních školách je vysoký, některé školy udávají 80 a 90 procent romských dětí. Je nutno konstatovat, že mnozí romští rodiče nehodnotí vzdělání svých dětí jako prioritu a tento trend svým vstupem podporují. Mateřským jazykem těchto dětí je většinou romština, hovoří však německo-romským etnolektem, který není dostatečně rozvinutý.

Ve vztahu k romské menšině uskutečňuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy také speciální programy. Například v 10 školách probíhá experiment Romské děti v českých školách. Součástí tohoto projektu je snížení minimálního povoleného počtu dětí, aby se učitel mohl romským dětem vnovat individuálně. Dále významným nadstandardním postupem je zavedení funkce romského pedagogického asistenta ve třídách základních a zvláštních škol s romskými dětmi. Například k 1. únoru 1998 pracovalo v této funkci 23 Romů.

Článek 13

1. V rámci svého vzdělávacího systému strany uznávají, že poskytnutí národnostní menšiny mají právo zakládat a spravovat svá vlastní soukromá vzdělávací zařízení.

2. Výkon tohoto práva pro strany nepředstavuje žádný finanční závazek.

V souladu s platnými právními úpravami mohou poskytnutí menšin zřizovat bez omezení vlastní soukromá vzdělávací zařízení a žádat o jejich zařazení do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení za stejných podmínek jako ostatní občané. Tato možnost je částečně využívána poskytnutí národnostní menšiny. Svaz Německé regionu Praha a Středních Čech zřídil například v Praze 8 Gymnázium Thomase Manna (spolu se základní školou), kterou kromě dětí národnosti navštěvují i děti jiných národností. Gymnázium je zařazeno do státní sítě škol, z čehož v souladu se zákonem o státní správě a samosprávě ve školství vyplývá i finanční závazek pro stát, tj. zajistit náklady na provoz školy.

lánek 14

1. Strany se zavazují uznávat, e ka_dý p_íslušník národnostní menšiny má právo u_it se svému menšinovému jazyku.

2. V oblastech obývaných p_íslušníky národnostních menšin tradi_n_ nebo ve zna_ném mno_ství strany usilují, pokud existuje dostate_ný po_adavek, zajistit, pokud je to mo_né a v rámci svého vzd_lávacího systému, aby p_íslušníci národních menšin m_li odpovídající mo_nosti pro výuku menšinového jazyka nebo získávání vzd_lání v tomto jazyce.

3. Odstavec 2 tohoto_lánku je uplat_ován, ani_to je na újmu u_ení se ú_ednímu jazyku nebo výuce v tomto jazyce.

Ad odst. 1

Vzd_lávání menšin v_R v mate_ském jazyce zaru_uje Listina základních práv a svobod (1. 25, odst. 2, písm. a) a zákony týkajícími se školství.³⁴ V souladu se školskými zákony a p_íslušnou vyhláškou ministra školství, mláde_e a t_lovýchovy³⁵ je proveden zápis_áka do povinné školní docházky na_ádost rodi_i do polské_i slovenské menšinové školy. Vydávání vysv_d_ení se_idí oznámením_. j. 24 021/98-20, Ministerstva školství, mláde_e a t_lovýchovy o povinné dokumentaci škol a školských za_ízení.³⁶ _ák_m menšinových škol jsou vydávána dvoujazy_ní vysv_d_ení.

V praxi je právo na vzd_lávání v mate_ském jazyce napl_ováno ve stávajícím systému školství t_emi zp_soby: 1. školy s vyu_ovacím jazykem menšiny, 2. _eské školy s vyu_ováním jazyka menšiny jako nepovinného p_edm_tu, 3. dislokované t_idy s vyu_ovacím jazykem menšiny.

Demografická skladba _ák_a student_v _eské republice z hlediska národnostní p_íslušnosti podle prohlášení rodi_i p_i zápisu svého dít_te do povinné školní docházky:

D_ti, _áci a studenti podle národnosti ve školním roce 1996/1997³⁷

		V tom národnost						
Druh školy	Celkem	_eská ³⁸	slovenská	ma_ar-ská	polská	n_mecká	romská	jiná

³⁴ Zákon_. 29/1984 Sb., o soustav_ základních škol, st_edních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), v platném zn_ní, § 3, odst. 2):

“_ák_m p_íslušejícím k národnostním menšinám se v rozsahu p_im_eném zájmu jejich národnostního rozvoje zabezpe_uje právo na vzd_lání v jejich mate_ském jazyce”; zákon_. 564/1990 Sb., o státní správ_ a samospráv_ ve školství, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_, zejména novely_. 139/1995 Sb.

³⁵_. 29/1984 Sb., o soustav_ základních, st_edních a vyšších odborných škol a navazujících p_epis_; Vyhláška Ministerstva školství, mláde_e a t_lovýchovy_. 291/1991 Sb., o základní škole.

³⁶ V_stník Ministerstva školství, mláde_e a t_lovýchovy_. 10/1998.

³⁷ Statistická ro_enka _eské republiky 1997. Praha 1997, s. 554.

³⁸ V_etn_uvedení národnosti moravské a slezské.

Mateřské školy	317 153	313 361	667	30	905	158	689	1 343
Základní školy	1100 096	1 084 933	6 878	412	3 041	774	573	3 485
Gymnázia ³⁹	125 576	123 917	612	29	497	97	1	423
Střední odborné školy	163 895	162 347	709	36	454	112	4	233
Integrované střední školy	87 088	86 218	365	28	333	89	2	53
Střední odborná učiliště	138 252	137 099	667	43	158	59	60	166
Vyšší odborné školy	13 294	13 162	79	2	26	8	0	17
Speciální školy	72077	68 371	2 392	141	69	38	1 008	583
Vysoké školy ⁴⁰	136 763	124 600	1 213	165	439	90	4	252

Uvedený statistický pohled nutno chápat pouze jako orientační ukazatel. Vychází totiž ze svobodného rozhodnutí rodičů uvést národnost při zápisu dítěte do školy, což není povinné (při zápisu dítěte do školy požádá rodič o jeho zařazení do menšinové školy, při něm národnost žáka se neeviduje). Nicméně ve dvou ukazatelích statistika zjevně zkresluje reálnou situaci. Týká se to poddimenzování počtu dětí příslušníků německé menšiny a zvláště romských žáků.

Stupeň asimilace (jazykové, kulturní) u mladší generace německé menšiny je vysoký, k německé národnosti se hlásí nejstarší ročníky. Mladší rodiče neuvádí pro své děti německou národnost. Romům byla po dlouhá léta národnost upírána, a proto přivykli hlásit se k národnosti české, slovenské případně maďarské. Mnozí také dotaz na národnost považují za dotaz, jaká národnost jim byla zapsána do evidence v minulosti. Některí Romové se obávají, že by přiznáním národnosti mohli být znevýhodněni.

Mezi speciální školy patří školy zvláštní pro děti s lehkou mentální retardací, dále školy pro nejrozvinutější typy postižení (pro tělesné postižené, nevidomé, sluchově postižené atd.).

K problému zvláštních škol informace k odkaz 12 odstavci 3.

Ad odst. 2 a 3

V České republice je pouze v případě polské menšiny, koncentrované usídlené v okresech

³⁹ Údaj se týká pouze denního studia, stejně tak i v případě integrovaných škol, středních odborných učilišť, vyšších odborných škol a vysokých škol.

⁴⁰ Pouze studenti českého státního občanství, denní studium.

Karviná a Frýdek-Místek, pln_ rozvinuto školství s menšinovým vyu_ovacím jazykem. Metodické vedení, vydávání u_ebnic a metodických pom_cek pro polské školy zajiš_uje Polské pedagogické centrum se sídlem v _eském T_šin_, z_ízené Ministerstvem školství, mláde_e a t_lovýchovy. Konkrétn_ v uvedených okresech existují následující typy polských škol:

Polské menšinové školy ve školním roce 1998/1999:

mate_ské školy, 38 t_id - celkem 590 d_tí,

základní školy, 29 škol, 152 t_id - celkem 2 642 d_tí,

st_ední školy - Gymnázium v _eském T_šin_ - 11 t_id, celkem 271 _ák_,

detašované t_idy v Karviné - 82 _ák_,

Obchodní akademie v _eském T_šin_ - 3 t_idy, 91 _ák_,

St_ední pr_myslová škola strojní v Karviné - 3 t_idy, 73 _ák_,

St_ední škola zdravotní v Karviné - 3 t_idy, 51 _ák_,

St_ední zem_d_lská škola v _eském T_šin_ - 1 skupina ve t_id_ - 16 _ák_.

Slovenská menšina nemá vzhledem k rozptýlenému usídlení jasn_ formulovaný program svého školství. Z minulosti p_sobí pouze jedna základní škola v Karviné (navšt_vuje ji pouze cca 50 _ák_) a v Praze jsou snahy o otev_ení slovenského Gymnázia Milana Rastislava Štefánika. Ministerstvo školství bylo p_ipraveno zahájit výuku v tomto gymnáziu ve školním roce 1997/1998, ale program neusp_l pro nezájem student_.

Po_adavek n_mecké menšiny na vzd_lávání v mate_ském jazyce lze v systému státního školství obtí_n_ naplnit z d_vodu dnešního rozptýleného usídlení jejich p_íslušník_, k n_mu_ došlo v d_sledku státní politiky po druhé sv_tové válce. Krom_ Gymnázia Thomase Manna v Praze 8 (školu však navšt_vují _áci i jiných národností), v jednotlivých m_stech_i obcích není dostatek _ák_ pro z_ízení n_mecké školy. Proto, i kdy_ státní správa je v rámci zákonných norem p_ipravena dostát svým závazk_m v__i n_mecké menšin_ v oblasti školství, se n_mecké školství doposud nerozvíjí. Této skute_nosti jsou si v_domí také p_edstavitelé n_mecké menšiny, a proto navrhují, aby byly z_izovány dvojazy_né školy _esko-n_mecké. Bilingvní školy však stát nepova_uje za prvek n_meckého menšinového školství, ale jako sou_ást jazykového vzd_lávání v_bec, a jejich zakládání nepodporuje. Výuka n_meckého jazyka pro d_ti ob_an_ n_mecké národnosti (ovšem i pro _eské _áky) probíhá v mnohých školách nad rámec daný u_ebními plány základní školy jako nepovinný p_edm_t.

Situace ve vzd_lávání romských d_tí a mláde_e je obecn_ ve vzd_lávacím procesu specifická. Na jedné stran_ si p_edstavitelé Rom_ nep_ejí segregované romské menšinové školství, na druhé stran_ je nutné vzd_lávací programy modelovat s ohledem na danosti romských d_tí a mláde_e. Úsilí státních orgán_ se proto soust_e_uje na postupné vytvá_ení takových podmínek, které reflektují sociokulturní specifika romské komunity. Proto se z_izují takzvané nulté - p_ipravné ro_níky pro sociáln_ handicapované d_ti, co_ v praxi znamená, _e romským d_tem je p_ed nástupem do povinné školní docházky nabídnuta mo_nost absolvovat systematickou p_edškolní pr_pravu. Ke z_izování p_ipravných ro_ník_ vydalo Ministerstvo školství, mláde_e a t_lovýchovy statut (_j. 12 748/97-22); v souladu s tímto opat_ením

funguje například ve školním roce 1998/1999 celkem 69 speciálních právnických týmů, které navštěvuje 658 romských dětí.

Ve vztahu k romské komunitě je specifická situace také ve středním školství. V souladu s platnou zákonnou úpravou zřídila nadace Doktora Rajka Djuriče první soukromou romskou střední školu - Střední romskou školu sociální v Kolíně, která je začleněna do sítě škol České republiky. Svou činnost zahájila ve školním roce 1998/1999 a ze strany státu je finančně podporována prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Autonomně se postupně rozvíjí židovské školství. Ve školním roce 1997/1998 navázala na židovské týmy mateřské školy v Praze Lauderova základní škola "Gur Arje", ve které výuka probíhá podle osnov ministerstva školství. Další stupeň školství České židovské komunity zahájí činnost ve školním roce 1999/2000, a to židovské gymnázium "Or Chadaš". Tyto školy mají akreditaci a jsou začleněny do sítě škol České republiky, to znamená, že se stát prostřednictvím ministerstva školství finančně spolupodílí na jejich činnosti. Provozní náklady těchto škol zajišťuje pražská židovská obec a nadace Ronalda S. Laudera.

Článek 15

Strany vytvářejí podmínky nezbytné pro účinnou účast právnických národnostních menšin v kulturním, společenském a hospodářském životě a ve veřejných záležitostech, zvláště pak v těch, jež se jich týkají.

Listina základních práv a svobod zaručuje právnickým menšinám právo účasti na řešení v nich se týkajících (článek 25 odstavec 2/c). Toto právo není dosud zvlášť upraveno zákonem, jak předpokládá Listina. Do určité míry je toto právo naplňováno účastí občanů, právnických k menšinám, na práci vrcholných orgánů státní správy.

Zastoupení menšin ve státní správě na centrální a místní úrovni není legislativně upraveno, neexistuje tedy ani žádná úprava preferencí právnických menšin v hlasovacím systému do parlamentních i obecních voleb. Právnickí menšin mohou ovšem bez omezení kandidovat v rámci politických stran v obecních volbách i volbách do Parlamentu. V praxi to znamená, že se právnickí menšin mohou výrazněji prosadit v obecní politice, zatímco v parlamentních volbách v omezenější míře.

Na prvním místě centrálně působí Rada pro národnosti vlády ČR, která je poradním orgánem vlády pro otázky menšinové politiky. Na jedné straně členy tohoto orgánu jsou zástupci menšin (občané ČR): maarské, německé, polské, romské, slovenské a ukrajinské, na druhé straně zástupci ministerstev na úrovni náměstka ministra.⁴¹

Funkce Rady pro národnosti vlády ČR:

- podílí se na právním opatření vlády, která se týkají práv právnických menšin v České republice,
- vyjadřuje se k návrhům zákonů, k nařízením vlády a opatřením, týkajícím se práv právnických menšin před jejich předložením vládě,
- připravuje pro vládu souborné zprávy o menšinové situaci na území České republiky,

⁴¹ Statut Rady pro národnosti vlády ČR (příklad do anglického COUNCIL FOR NATIONAL MINORITIES OF THE GOVERNMENT OF THE CZECH REPUBLIC) schválila vláda svým usnesením č. 259/1994 (doplněné usnesením č. 580/1998).

- p_ipravuje pro vládu nebo pro ministerstva _i jiné správní ú_ady doporu_ení k zajišt_ní pot_eb p_íslušník_ menšin zejména v oblasti školství, pou_ívání mate_ského jazyka, společenského a kulturního _ivota,
- koordinuje praktické zabezpe_ování menšinové politiky vlády, které provád_í ministerstva a jiné správní ú_ady,
- spolupracuje s orgány územních samosprávných celk_ p_i praktickém zabezpe_ování menšinové politiky vlády,
- spolupracuje s Ministerstvem zahrani_ních v_cí v oblasti mezinárodních aspekt_ postavení a práv p_íslušník_ menšin.

Problematikou romské menšiny se samostatn_ zabývá Meziresortní komise pro zále_itosti romské komunity.⁴² Je to rovn_ poradní orgán vlády, jeho_ leny jsou p_edstavitelé Rom_ (12 osob, v_ etn_ dvou Olašských Rom_) a na úrovni nám_stk_ministr_ zástupci ministerstev.

Funkce Meziresortní komise pro zále_itosti romské komunity:

- posuzuje koncep_ní a realiza_ní podklady pro rozhodnutí vlády týkající se romské komunity,
- vyhodnocuje pln_í p_ijatých usnesení vlády a resortních opat_ení dotýkajících se zále_itosti romské komunity,
- navrhuje rozd_lení finan_ních prost_edk_ vy_len_ných na dopl_kové programy na podporu romské komunity, vyhodnocuje jejich ú_elnost a kontroluje jejich vyu_ítí,
- shroma_uje údaje o stavu a vývoji romské komunity a podle pot_eb, zejmén_ však jednou za kalendá_ní rok, zpracovává souhrnnou informaci o situaci romské komunity,
- podporuje informovanost a osv_tu v romské komunit_ o programech jí se týkajících,
- spolupracuje s romskými a proromskými organizacemi a zpracovává jejich podn_ty a návrhy.

Krom_ uvedených poradních orgán_ vlády pro otázky národnostních a etnických menšin existují poradní orgány na Ministerstvu kultury - Poradní sbor nám_stka ministra pro otázky národnostní kultury, Ministerstvu školství, mláde_e a t_lovýchovy - Poradní sbor pro menšinové školství a na Ministerstvu práce a sociálních v_cí - Komise Ministerstva práce a sociálních v_cí k realizaci opat_ení na podporu zam_stnanosti osob obtí_n_ umístitelných na trhu práce se z_etelem na romskou populaci.

Na úrovni zákonodárného sboru se otázkami menšin zabývá podvýbor pro národnosti Poslanecké sn_movny (z_ízen na základ_usnesení _ísla 18 peti_ního výboru Sn_movny z 1. _íjna 1998), podvýbor pro aplikaci Listiny základních práv a svobod (z_ízen na základ_usnesení _ísla 18 peti_ního výboru sn_movny z 1. _íjna 1998), oba v rámci Peti_ního výboru sn_movny. Otázkami menšin se zabývá také výbor peti_ní, pro lidská práva, v_du, vzd_lávání a kulturu Senátu Parlamentu _R.

V Parlamentu _R nejsou rezervována k_esla menšinám. Po posledních volbách do Sn_movny i Senátu (1998) pouze jeden z 200 poslanc_ Parlamentu pochází z menšiny. Je to Romka Monika Horáková za politickou stranu Unie svobody.

Cizí státní p_íslušníci, kte_í mají povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu na území _eské republiky, nemají volební právo.

_lánek 16

⁴² Statut Meziresortní komise pro zále_itosti romské komunity schválila vláda svým usnesením _ 640/1997 (dopl_né usnesením _ 580/1998).

Strany se zdr_í opat_ení, která m_ní pom_r obyvatel v oblastech obývaných p_íslušníky národnostních menšin a která mají za cíl omezit práva a svobody vyplývající ze zásad zakotvených v této rámcové Úmluv_.

V_R nejsou _in_na _ádná opat_ení, která by m_nila pom_r obyvatel v oblastech obývaných p_íslušníky menšin.

V souvislosti s _ešením romské problematiky byla na úrovni okresních ú_ad_z _ízena funkce menšinového nebo romského poradce.

lánek 17

1. Strany se zavazují nezasahovat do práva p_íslušník_ národnostních menšin navazovat a udr_ovat p_es hranice svobodné a pokojné vztahy s osobami zdr_ujícími se právoplatn_ v jiných státech, zvlášt_ s t_mi, s nimi_ sdílí stejnou etnickou, kulturní, jazykovou nebo nábo_enskou identitu nebo spole_né kulturní d_dictví.

2. Strany se zavazují nezasahovat do práva p_íslušník_ národnostních menšin ú_astnit se _inností nestátních organizací, a to jak na národní, tak i na mezinárodní úrovni.

Ad odst. 1

P_edstavitelé organizací p_íslušník_ menšin udr_ují bez omezení zahrani_ní kontakty, a to bez rozdílu, zda jde o vztahy k zemi, obývané lidmi stejného etnického p_vodu nebo k jiným zemím. Ka_dá jednotlivá menšina spolupracuje s obdobnými krajanskými organizacemi nejen v evropských zemích, ale i jinde ve sv_t_. Ú_astní se spole_ných akcí doma i v zahrani_í, participuje na vydávání publikací, kulturních akcí ap.

Ad odst. 2

V souladu s platnou právní úpravou o sdru_ování ob_an_ se bez omezení zakládají organizace p_íslušník_ menšin, které rozvíjejí svobodn_ svou _innost v oblasti nestátních organizací na národní i mezinárodní úrovni. Sv_d_í o tom po_et ob_anských sdru_ení zalo_ených na národním principu. K 31. prosince 1998 registrovalo Ministerstvo vnitra (civiln_správní úsek) 205 t_cho organizací (viz _l. 7).

Organizace p_íslušník_ menšin spolupracují s nestátními organizacemi v _R i na mezinárodní úrovni, mj. Federalistickou unií evropských národních menšin (Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen - Federal Union of European Nationalities - Union Fédéraliste des Communautés Ethniques Européennes) - ve zkratce FUEV. V tomto sm_ru aktivn_ vystupují zejména _eští p_edstavitelé n_mecké a polské menšiny. N_mecká organizace Shromá_d_ní N_mc_v _echách, na Morav_a ve Slezsku a polská organizace Kongres Polák_v _R jsou také kolektivními _leny Federalistické unie evropských národních menšin. O vstup do této organizace po_ádala také slovenská organizace Obec Slovák_v _R (v sou_asnosti probíhá její schvalovací _ízení). O aktivit_ zástupc_ _eské republiky v této mezinárodní organizaci sv_d_í skute_nost, _e se v roce 1998 uskute_nil kongres FUEV v Praze. V této souvislosti také Ministerstvo kultury významn_ finan_n_ podpo_ilo jednu z doprovodných akcí kongresu.

lánek 18

1. Strany usilují, pokud je to nezbytné, o uzavírání dvoustranných a mnohostranných dohod s jinými státy, zvláště se sousedními státy, za účelem zajištění ochrany práv národních menšin.

2. V náležitých případech strany přijímají opatření na podporu přeshraniční spolupráce.

Ad odst. 1

Ochranu práv národních menšin má Česká republika zajišťovat v dvoustranných smlouvách se těmi sousedními státy, tj. bilaterálních smlouvách mezi Českou republikou (včetně sukcesovaných závazků) a sousedními státy, které se explicitně dotýkají postavení polské, německé a slovenské menšiny. Je to smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Polskou republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci,⁴³ včetně dohody mezi vládou České a Slovenské Federativní Republiky a vládou Polské republiky o kulturní a vědecké spolupráci,⁴⁴ smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci⁴⁵ a smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci.⁴⁶

Ad odst. 2

Vzhledem k tomu, že právníci polské menšiny žijí na území České republiky většinou v přhraničí s Polskem v oblasti Těšínského Slezska, v rámci mezivládní dohody o přeshraniční spolupráci mezi Českou republikou a Polskou republikou⁴⁷ se věnuje zvláštní pozornost deklarovaným potřebám polské menšiny. Především se to týká oblastí školství a kulturních aktivit.

Článek 19

Strany se zavazují respektovat a uplatňovat zásady zakotvené v této rámcové Úmluvě, při níž provádí, pokud je to nezbytné, jen taková omezení nebo výjimky, které jim umožní mezinárodní právní instrumenty, zejména Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, a to pokud se vztahují k právům a svobodám vyplývajícím ze zmíněných zásad.

Česká republika usiluje o plnění zásad Úmluvy v plném rozsahu. Proto také připravuje zákon

⁴³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 416/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Polskou republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci.

⁴⁴ Dohoda byla podepsána 16. září 1991.

S cílem konkretizovat uvedenou Dohodu vláda České republiky a vláda Polské republiky podepsaly dne 12. dubna 1996 Program kulturní, školské a vědecké spolupráce mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky na léta 1996 - 1998.

⁴⁵ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 521/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci.

⁴⁶ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 235/1993 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci.

⁴⁷ Usnesení vlády ČR č. 84/1994 o schválení Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o přeshraniční spolupráci.

o ochran_ práv národních menšin (viz I. _ást – 17.). Omezení nebo výjimky neuplat_uje.

_lánek 30

1. V dob_ podpisu nebo p_i ukládání ratifika_ních listin nebo listin o p_jetí, schválení nebo p_istoupení m__e kterýkoliv stát specifikovat území, za n_ho_ nebo za jejich_ mezinárodní vztahy je odpov_dný, na n__ se bude vztahovat tato rámcová Úmluva.

2. Kterýkoliv stát m__e kdykoliv pozd_ji prohlášením sd_leným generálnímu tajemníkovi rozší_ít uplat_ování této rámcové Úmluvy na kterékoliv další území specifikované v tomto prohlášení. Ve vztahu k takovému území vstoupí rámcová Úmluva v platnost první den m_síce následujícího po uplynutí období t_i m_síc_ od data p_jetí takového prohlášení generálním tajemníkem.

3. Jakékoliv prohlášení u_in_né podle dvou p_edchozích odstavc_m__e být ve vztahu k území specifikovanému v takovém prohlášení odvoláno sd_lením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Toto odvolání vstoupí v platnost první den m_síce následujícího po uplynutí období t_i m_síc_ od data p_jetí takového sd_lení generálním tajemníkem.

_eská republika tohoto _látku nevyu_ila.